SERHATTE GÜN BATIMI

Mehmet Emin AYDIN

2.

SERHATTE
GÜN BATIMI

Mehmet Emin AYDIN

SERHATTE GÜN BATIMI

Mehmet Emin AYDIN

SERHATTE GÜN BATIMI

Editör
Hasan Hayri DEMİREL

Görsel Yönetmen
Engin ÇİFTÇİ

Kapak
İhsan DEMİRHAN

Mizanpaj
Bekir YILDIZ

ISBN
975-8775-72-3

Yayın Numarası
157

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan Matbaası / İZMİR Tel: (0232) 252 20 96
Aralık 2005

Genel Dağıtım
Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım
Alayköşkü Cad. No: 12 Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: (0212) 519 39 33 Faks: (0212) 519 39 01

Kaynak Yayınları
Emniyet Mahallesi Huzur Sokak No: 5
34676 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20
www.kaynakyayinlari.com.tr

İÇİNDEKİLER

Üçüncü Bölüm
KUTSAL MEKÂNLAR

ÖNSÖZ

“Herkes bu misafirhaneye uğrar
Ve bir iz bırakır gider.
Bu izler arasında öyleleri vardır ki;
Onları zaman ve asırlar aşındıramaz
Öyle izler de vardır ki,
Yürüyenle birlikte silinir gider de
En küçük bir belirti dahi kalmaz
İz vardır ki, arkadan gelenler
Yol der, şehrah der yürürler
İz vardır ki ona yüzler sürülür, gözyaşı dökülür...”
Bu ülkede “han sarhoş hancı sarhoş”
Tabirinin gerçeğe yansıdığı coğrafyalarda
Suların isli, paslı ve nahoş aktığı
Pınarların kuruduğu mekânlarda
Tarihî bir koyda yanıp sönen fener
Birkaç harabe, bir iki de kemer;
Üst üste devrilen bütün değerler
Ve bunlar arasında kaybolmayan mücevherler...

Günümüzde tarih, kültür ve ahlak anlayışının gitgide yozlaştığı şu zamanlarda; tarihe izini bir perçin gibi vuran ecdadımızın bir vefasızlıkla karşılaştığını söylemek her hâlde doğru

olsa gerek. Gelecek nesillere gül bahçesi hükmündeki şehri bırakmak için

Hayatı pahasına çarpışan efsane kumandan Şükrü Paşa'nın, daha çocuk denecek yaşta iken İstanbul'un fethi için hayaller kuran Edirneli Fatih Sultan Mehmet Han'ın ve Osmanlı'nın maneviyat çemberiyle sardığı Balkanların manevi değerleri üzerinde durmaya çalıştık.

Ne var ki bu konuda şimdiye kadar ciddi bir çalışma ortaya konulmadığı ve bu küçük kitap küçük bir başlangıç mahiyetinde olduğu için hatalarımızın hoş görüleceğini ümit ederiz.

Ayrıca kitabın yazımı süresince değişik aşamalarda müsveddeleri inceleyen, değerli bilim adamı Doç. Dr. Recep DUYMAZ hocama, çalışmalarımda sürekli bana şevk veren Yrd. Doç. Dr. Çağrı ÖZDARENDELİ hocama, kitabın yazımında bana yardımcı olan Hüseyin DEDE arkadaşıma ve ismini sayamadığım diğer hocalarıma ve arkadaşlarıma; konuların konumu ve kitabın mizanpajı ile ilgili önemli redaksiyonlar yapan Kaynak Yayınları çalışanlarına ve yöneticilerine teşekkürü bir borç bilirim.

M. Emin AYDIN
31 Mart 2002, EDİRNE

Birinci Bölüm

BALKAN HARBİ
VE
ŞÜKRÜ PAŞA

ODRİSYA'DAN EDİRNE'YE

Balkanlarda bir kilit taşı olan Edirne, tarihin derinliklerinden beri bu önemini korumaktadır. Edirne ev sahipliği yaptığı topluma ve millete her zaman büyük bir hareket üssü olmuştur. Coğrafi şartlarının yerleşmeye müsait olması, arazisinin çok verimli olması Edirne'yi toplumların sürekli gözbebeği yapmıştır. Her yönüyle Edirne'nin çok çekici olması onun defalarca el değiştirmesine ve el değiştirirken de isim değiştirmesine sebep olmuştur.

Edirne'nin bulunduğu yerde eski Trak kabilelerinden birinin açık bir şehir veya pazar yeri kurduğu, sonradan bunun Makedonyalılar ve Romalılarca genişletilerek kullanıldığı tahmin edilmektedir. Trak kabilelerinden en büyüğü olan Odrisler'in de bu bölgeye yerleştikleri ve buraya kendi isimleri olan Odrisya ismini verdiklerini bilmekteyiz. Şehre Roma İmparatoru Hadriyan zamanında Hadriyana polis denmiştir.

Eski eserlerde ve tarihî yazışmalarda adına Edrina, Edruna, Edrunus, Adriana ve Endirye diye birçok şekilde karşımıza çıkan Edirne şehrinin bugünkü ismini I. Murat vermiştir.

İslam dini; Emevi, Abbasi ve Türkler sayesinde dünyanın dört bir yanında şehbal açıp, fetihler vasıtasıyla her tarafa yayılmıştır. İslamiyet'in her tarafa yayılabilmesi için her vesileyi değerlendirmeye çalışan Osmanlı İmparatorluğunun Trakya'ya geçişi ve Edirne'yi tanımaları 1342-1343 senelerine rastlamaktadır. Bu

yıllar Aydınoğlu Umur Bey'in Bizans İmparatorluğu müttefiki sıfatıyla Edirne Tekfuruna karşı yaptığı baskına rastlar. Daha sonraları da Şehzade Süleyman Paşa, Bizans'ın dahili işlerine karışmış 1353'te Edirne'ye gelmiştir.

I. Murat'ın tahta geçişinden sonra Dimetoka, Çorlu, Keşan Evrenos Bey ve Hacı İlbey tarafından fethedilmiş. Bunlara müteakip Beyler Beyi Lala Şahin Paşa, Hacı İlbey ve Evrenos Bey komutasındaki Osmanlı Kuvvetleri temmuz 1362'de Edirne'yi fethetmiştir. Edirne bundan sonra Rumeli fütuhatında birinci derece yer almış ve bir hareket üssü olmuştur.

BURSA'DAN EDİRNE'YE SİTEM

Bilindiği gibi Edirne Osmanlı devletinin ikinci başşehridir. Bu özelliğinden dolayı Edirne, tarihi boyunca hep dikkatleri üzerine çekmiştir ve hakkında birçok düşünce ortaya konulmuştur. Bu durumu hazmedemeyen Ahmet Hamdi Tanpınar "Beş şehir"de Bursa'dan söz ederken Edirne'ye kırgın gibidir. Tanpınar'a göre kuruluş döneminin bu "baştan başa Türk", bu "ruhaniyetli şehrin başkentliğinin Edirne'ye taşınmasıyla epeyce hakkı yenmiş", "masal sultanı" epeyce unutulmuştur, Bursa âdeta mazlum ve yetim duruma düşmüştür. Tanpınar; Bursa'yı, devletin kadını olarak gösterip, erkeğinin yanında her zaman bulunmasına rağmen, erkeğinin onu terk ettiğini ilk önce Edirne'ye gittiğini ve ardından İstanbul'u seçtiği için Bursa'nın hep ah u zar ettiğini, ruhunda bir inilti duyduğunu dile getirmiştir. Bursa'nın halini kendi kafasında âdeta şöyle düşünür; Bilindiği gibi, Efendimizin namaz kıldırdığı ilk mescidin minberi bir hurma kütüğünden ibaretti. Hz. Muhammed (s.a.s) efendimiz ona dayanır ve halka hutbesini irad ederdi. Ancak aradan aylar geçtikten sonra Ensar'dan, oğlu marangoz olan bir kadına buyurdular ki: "Çocuğuna söyle, bize 3-4 merdivenli bir minber yapsın, hutbelerimi onun üzerinde irad edeyim, halk beni onun üstünde görsün ve dinlesin." Minber bu istek üzerine yapıldı ve getirilip yerine konuldu. Zahirî âlemde görünen yaşayışta olaylar böyle cereyan ederken, ruh haletinden kimsenin anlamadığı hurma ağacının

kütüğünü ise bir sıkıntı, bir kabz hali almıştı. Çünkü hurma ağacı rakip istemiyordu, çürüyeceği ana kadar bile Resul-i Ekrem'in hayat bahşeden elinin ona dayanmasını istiyordu. Hurma kütüğünün yer değiştirmeye tahammülü yoktu. Mescid bir kere böyle yapılmış ve Kütük, Mescid yıkılıncaya kadar böyle devam etmek istiyordu. Mescidin her tarafı Resul-i Ekrem'in eliyle bünyad olduğu için her tarafından feryat yükselecekti, ama o sırada sadece kütüğüne dokunulmuştu. Kütüğüne dokunulduğu için feryad ü figan sadece kütükten geldi. Resul-i Ekrem minberden hutbesini irad buyuruyorlardı, kütük terk edilmişti, cemaat pürdikkat Efendimizi dinliyorken, birden Efendimizin sesini bastıracak bir ses geldi ki âdeta yavrusundan ayrılan bir devenin feryadı gibi veya inleyen bir insanın iniltisi gibi camiyi lerzeye getirdi. Bu ses üzerine Resul-i Ekrem durumu anlamıştı ve aşağı inerek kütüğü okşayıp onunla konuştu. Onun için ne yapabileceğini söyledi ve onun cennette daim bir ağaç olmasını sağladı. Onun o sesinin kesilmesi ve o inlemesinin kıyamete dek sürmemesi için başını sıvazladı.

Tanpınar'a göre Osmanlı'nın başşehirlik görevinin Bursa'dan alınıp Edirne'ye verilmesi de işte Bursa'ya böyle bir ıstırap vermiştir, onu böyle muzdarip kılmıştır.

Her ölen padişahın ve Cem Vakası'na kadar her öldürülen şehzadenin cenazesi şehre getirildikçe bu geçmiş zaman güzelinin kalbi şüphesiz bir kere daha burkuluyor: "Benden uzak yaşıyorlar, ancak öldükleri zaman bana dönüyorlar!" diyordu. Evet, Muradiye küçük türbeleriyle genişledikçe Bursa hangi vesilelerle ancak hatırlandığını anlardı. Edirne'nin seçilmesiyle Bursa her yönüyle böyle mahzun duruma düşmüştü.

İmparatorluk Edirne'den, Bursa'dan koptuğu kadar kolay kopmadı; İstanbul'un pay itaht olması Edirne'yi unutturamadı. Şehir uzun bir dönem, Al-i Osman'ın başşehri olma kimliğini kaybetmeden koruyabildi.

Osmanlı Sarayının Edirne'ye olan muhabbeti, sevgisi hiçbir zaman kaybolmamıştır. Öyle ki; fırsat bulundukça Edirne'ye av tertipleri düzenlenir ve İstanbul'dan ayrılınırdı; bu hâl özellikle II. Selim'de görülmüş ve bu da İstanbulluları bir hayli şaşırtmıştır.

Edirne, kendisine verilen birçok güzel sıfattan bir tanesi olan "Dar-ı Saadet (Mutluluk Kapısı)" unvanını da hak etmiştir. Mutluluk dönemlerinde bir şenlikler şehridir, birçok zafer kutlamaları İstanbul yerine Edirne'ye gelinerek yapılmıştır. Öyle ki bu yönleriyle Edirne "İstanbul'u kıskandıracak kadar mamur" olur.

Bu mutluluk tablolarının yanında tabi ki Edirne birçok sıkıntı, elem, ıstırap, meşakkat ve zorluk görmüş ve yaşamış bir şehirdir, serhatte olmasından dolayı birçok defa kuşatma ve işgale maruz kalıyor ve aynı zamanda birçok deprem, sel felâketi, nehir taşkınlıkları, veba salgınları ve yangınlar yaşıyor. Bu yüzden Edirne'nin "Mutluluk kapısı" teriminin yanına Yahya Kemal'in "Daima bağrı yanık olan Edirne"sini de koymak gerekir.

BALKAN HARBİNİN AZİM SİMGESİ

Şükrü Paşa, Erzurumlu Ayabakan Ailesinden Kolağası (kıdemli yüzbaşı) Mustafa ile Muhsine hanımın tek evlâdı olup 1857'de doğmuştur.

Daha çocuk iken askerliğe büyük ilgi duyarak Erzincan Askerî İdadisi'nde tahsile başlamış, daha sonra da İstanbul'da Sütlüce Topçu Okuluna girmiş, 1879 senesinde topçu teğmeni olarak Harbiye'den mezun olmuştur.

Harbiye'deki tahsili sırasında zekâsı ve riyaziyeye olan istidadı ile hocalarının dikkatini çektiğinden Serasker Saip Paşa'nın yol göstermesi ile tahsilini tamamlamak için Almanya'ya gönderilecek subaylar grubuna katılmıştır. Almanya'da gördüğü tahsil vesilesiyle 1880 yılında üsteğmenliğe, 1882'de yüzbaşılığa, 1883'te kıdemli yüzbaşılığa terfi etmiştir. Memlekete döndükten sonra da askerî talim ve terbiye öğretmenliklerinde bulunan Şükrü Paşa, Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarında birçok mühim kumandanlıklarda bulunmuştur.

Şükrü Paşa, dürüst fakat çok sert, cesur bir asker olarak, üst makamlara karşı bildiklerini çekinmeden söylemeyi vatan borcu olarak telakki eden bir zattır.

Şükrü Paşa, kalbinde millet-devlet muvazenelerini iyi ayarlamış, sağduyulu davranıp birçok defa millet-devlet arasında çıkması muhtemel kardeş kavgalarının çıkmasına engel olmakla büyük hizmetlerde bulunmuştur.

1908 yılında meşrutiyetin ilanıyla daha önce Selanik'e sürülmüş olan Şükrü Paşa, tekrar İstanbula gelir. Buradan da 1912 senesine kadar Redif Müfettişliği, Çanakkale Muhafızlığı gibi mühim askerî vazifelerde bulunmuş ve nihayet Balkan Harbinin zuhurunda Edirne Müstahkem Mevkii Komutanlığına tayin edilmiştir.

ŞÜKRÜ PAŞANIN

EDİRNE'YE GELDİĞİ ZAMANKİ VAZİYET

"Kilab-ı Zulme kaldı gezdiğin nazende sahralar, uyan,
Ey yareli şir-jiyan bu hab-ı gafletten."

(Gezdiğin o güzel sahralar zulüm köpeklerine kaldı, Ey kükreyen yaralı aslan, bu gaflet uykusundan uyan.)

Şükrü Paşanın Edirne'ye geldiği zamanki şartlar, yukarıdaki beyitte de tasvir edildiği gibi hiç de iç açıcı değildir. Düşmanlar mezalimini gerçekleştirmek için olan tüm güçleriyle hazırlıklarını yapmış, âdeta masum bir kuzuya saldıracak kurt sürüsü gibi birleşmişlerdi. O zamanki durumu Mustafa Kemal'in edebî ifadeleri içinde: "Başı İstanbul'a yaslanmış, saçları Balkanlar'da dalgalanan, bir kolu Hz. Peygamber'in (s.a.s) diyarına uzanmış, öbür kolu her belaya el atmış, fakat göğsü Anadolu'da ve kalbi

yine mutlaka Anadolu'da çarpan büyük ve mukaddes vücut." diye tasvir ettiği haşmetli Osmanlı Devleti'nin tarih sahnesindeki rolünün son perdesini oynadığı zamanlardır. Ve devlet-i ecnebi "Amal-i Habise'sini (pis emellerini)" gerçekleştirmek için şeytanı bile utandıracak entrikalar peşindedir.

Çarlık Rusya'sı yıllarca Osmanlı topraklarında huzur ve refah içinde yaşamış olan; Romen, Yunan, Sırp, Karadağ, Ulah ve Bulgarlar'a milliyetçilik duyguları aşılayarak onları Osmanlıya karşı silah haline getirmiştir. Fakat bu işin öyle kolay bir iş olmadığını bildiği için, General Çirnayef 1877'de Bulgaristan'dan Çar'a yazdığı raporda aynen şunları söylemektedir: "Burada hiç yokken ordular meydana getirdim. Bu askerleri ölüme sevk ediyorum. Fakat bu insanları sendeleten bir engel var; Türklerin yaşayan hatıraları! Ölümden korkmayanlar, bu hatıralardan korkuyorlar. Yalnız Türkleri değil onların tarihlerini de yenmek lâzım. Onlarda bir sihirbaz zekâsı var. Bir değil birkaç istila bile, onların iliklerine işleyen gizli üstünlüklerini yıkmaya bence kâfi gelmeyecektir." Böyle diyerek Osmanlı Devleti'nin şanlı tarihinden duyduğu kaygıları dile getirmiştir.

Balkan devletleri Rusya'nın da gizli eliyle böyle bir başkaldırış ittifakını kurarken, Türk hükümeti de balkan ittifakına inanmamaktadır. Nitekim Sofya sefirliğinden getirilen Hariciye Nazırı (Dışişleri Bakanı) Asım Bey, büyük bir gaflet içinde Meclis-i Mebusan'da kürsüye çıkıp: "Balkanlardan imanım kadar eminim." Nutkunu çekerek her şeyin güllük gülistanlık olduğu teminatını vermektedir.

Bu zamanda gafletler birbirini kovalamaktadır. Sırbistan'ın Avrupa'dan satın aldığı topların, Avusturya hükümeti kendi topraklarından geçmesine müsaade etmediği halde biz topraklarımızdan geçmesine izin veririz ve Selanik Limanı'na inen bu silahlar buradan Sırbistan'a taşınır. Sanki kendi sonumuzu kendimiz hazırlamaktayızdır.

Bu gafletlerin yanında Sultan Abdülhamid'in Yıldız İstihbarat Teşkilatı, "Hafiyeler" diye aşağılanarak çoktan lağvedilmiş, yerine yeni bir teşkilat da kurulmadığından dört balkan devletinin askerî ve siyasi ittifakını ve Rusya'nın bu birleşmedeki patronajını öğrenme imkânına da sahip olunamamıştır.

Balkanlarda kurulan bu ittifak, artık bir kurdun avını beklemesi gibi müsait bir zamanın gelip çatmasını kollamaktadır. Ve nihayetinde şartların hazır olduğu, 1911 senesinde İtalyanların Trablusgarp'a saldırması ile Balkan devletlerinin iştahı iyice kabarır ve savaşı artık kaçınılmaz bir hale getirirler.

8 Ekim 1912'de Karadağ'ın Osmanlı Devletine harp ilan etmesiyle bir anda kendimizi; gerekli hazırlıklarımızı dahi tamamlayamadan savaşın içinde buluveririz.

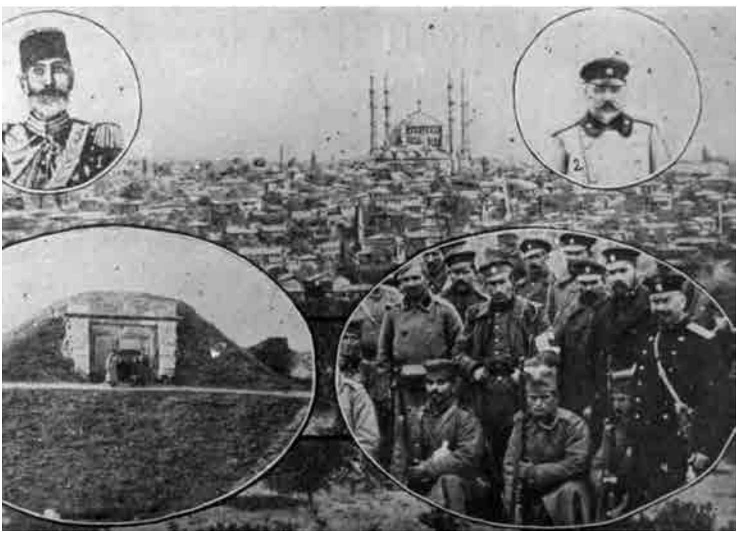
Tarihe Balkan Savaşları diye perçin vuran ve yüzlerce sene hakimiyetimiz altındaki koca coğrafya parçasının, ecdad yadigârı nice medeniyet eserlerinin ve milyonlarca din kardeşimizin yadellere terk edilişinin, yürekler dağlayan elemli, ıstıraplı ve hazin dramı da böylece başlamış olur.

Savaş başladığı an, Sultan Abdülhamid Selanik'te göz hapsindedir ve kendisine üç buçuk yıldır gazete bile verilmediği için hiçbir şeyden haberi yoktur. Düşman yaklaşınca bilmecburiye kendisine haber verilir. Abdülhamid durumdan haber aldığı an düşülen gafleti anlar; kaybedilen yerler hakkında malumat sahibi olunca büyük bir üzüntü ve kırgınlık içinde "Tarih ve ecdad bizim yüzümüze tükürmez mi?" diye sorar. Hükümetten muhatap bulamayınca, kendisinin Selanik'i bırakmayacağını ve bu yaşlı haliyle bile savunacağını söylese de; Sultan Reşad'ın selamı ve ricası iletilince, bir Osmanlı Hanedanı mensubu olarak padişahın idaresine boyun eğer ve İstanbul'a nakledilmeyi kabul etmek zorunda kalır.

Evet Şükrü Paşa Edirne'ye geldiği zaman durum çok vahimdir. Balkan devletleri dışarıdan savaşa başlamış, içeriden de

karışıklıklar son haddine ulaşmıştı. Padişahlığın olaylara hakimiyeti azalmış, ülkenin başka taraflarında yaralar açılmış ve ordu içinde de particilik son safhaya ulaşmıştır. Hükümet, Şükrü Paşa'dan savaş halinde Edirne'yi yalnız 40 gün müdafaaa etmesini kendisinden istemiş ve 40 gün için yetecek yiyecek vermişti. Şükrü Paşa, düşmanın cephane bolluğuna karşı, süpürge tohumundan yapılmış ekmek, at eti, kurbağadan başka yiyecek bir şey olmadığı halde, teslim tekliflerini de reddederek, beş ay beş gün mukavemet etmiş, bu uğurda birçok vatan evladı şehit olmuş ve geriye kalanlar da çeşitli sıkıntılara maruz kalmıştır. Ancak her türlü imdat ve yardım ümidinin kalmaması üzerine cephanenin de bitmesi eklendiğinden, Selimiye Camii vs. gibi ecdat şaheserlerinin mahvını önleyememek ve geleceğe taşıyamamak kaygısıyla savaşan Şükrü Paşanın aynı zamanda da kalbi sızlamaktadır.

Çatalca cephanesinden duyulmakta olan top sesleri tehlikenin büyüklüğünü buralara yansıtırken serhat şehrimiz Edirne de kuşatma altındadır.

Balkan Harbi Sırasında Basılmış Bayram Tebrik Kartı

1912 kışı, kapkara felâketli bir kıştır. İstanbul ve Edirne en acı günlerinden bir gün daha yaşamaktadır. Şenliklerin, zafer kutlamalarının, eğlencelerin yaşandığı şehir olan Edirne, kendisine yakışmayan acı, elemli, sıkıntılı bir tablo halini almıştır.

Türk milleti matem içindedir ve İslam dünyası kan ağlamaktadır. Güney Afrika'dan gönüllü mücahitler, Hindistan Müslümanlarından para yardımı ve gönüllü doktorlar gelmiştir. Ordu mağlup, bütün vatan yaslıdır.

Muzdarip şairimiz Akif de, Sebilü'r-Reşad Ceride-i İslamiyesinde, "kahraman askerlerimize armağan" diye kaleminden kan damlayarak şiirler yazmakta ve askerimizi yüreklendirmeye çalışmaktadır:

Balkan'ın üstünde sızan her pınar
Bir yaradır içten kanar!
Hangi taşın kalbini deşsen: mezar!
Gör ne mübarek yer, uğurlar ola.

Eş hele bir dağları örten karı:
Ot değil onlar, dedenin saçları!
Dinle: şehit sesleridir rüzgârı!
Durma levent asker uğurlar ola.

Millî şairimizin kaleminden akan mürekkep, hakikaten düşmanın atalarımızın bağırlarına batırıp çıkardığı kılıçtan akan kan gibi hakikati, gerçeği gözler önüne sermektedir. Lâkin 1912 senesinin kışında düşman zulmü son haddine gelmiştir. Kışın yağmış olan karın altı eşildiğinde şehitlerimizin cesetlerine ulaşılıyordu.

Savaş böyle devam ederken Edirne Kalesi'ne yakın köylüler de Bulgar ve Sırp katliamından korktuklarından Şükrü Paşaya

sığınırlar. Şükrü Paşa da zaten az olan iaşeye rağmen bu açıkta kalan köylülere refakatçi olur ve onları herhangi bir sabotaj hareketine karşı muhafaza eder.

Hafız Rahim Ertürk, köylülerin bu içler acısı durumunu hatıralarında şöyle dile getirmektedir.

"...Köylünün göçü bugün daha da fazlalaştı. Kendilerine sordum: Niçin kaçıyorsunuz? Bulgar süvarilerinin geldiğini ve köyleri yaktığını söylüyorlardı ve perişan halde idiler. Hallerinden yine de şikayet etmiyorlardı; çünkü ümitleri vardı. Bazıları diyordu ki; 'Göç bize Efendimiz'den (s.a.s) kalmıştır. Ne güçlü bir iman, inanç ve güven içinde huzurlu teslimiyet.'

Savaş olağan hızıyla devam ederken, düşman kuvvet ikmali yapabiliyorken; Osmanlı Ordusu'nda ise İstanbul'dan yardım yolları kesilmiş, erzak ve hububat gelişi engellenmiştir.

Düşman kuvvetlerinin olanca kuvvetiyle saldırmasına karşın; müdafaaa hattımızı oluşturan vatan evlatlarımız, iman, ihlâs ve sadakatle düşmanı püskürtmeye çalışmıştır.

Etrafı kan ve barut kokusu kaplamasına rağmen, gerçek bir komutana yaraşır bir tavır ve ihlâs ile Şükrü Paşanın söyledikleri, dinleyenlerin kanını donduracak niteliktedir:

"Düşman, hatları geçtikten sonra ölürsem kendimi şehit kabul etmiyorum, beni mezara koymayın. Etimi itler ve kuşlar çeke çeke yesinler.

Fakat müdafaa hattımız bozulmadan şehit olursam, kefenim, lifim, sabunum çantamdadır. Beni bu mahalde gömeceksiniz ve gelen nesiller üzerime bir abide dikeceklerdir."

Artık Edirne'ye hiçbir yerden yardım gelemez. Şehrin karşısında bin tane Bulgar topu kafasını dikmiş Edirne'yi vurmak için hareket bekliyor. "Teslim olmazsanız Edirne tümüyle harap olur ve kan içinde kalır. Son pişmanlık fayda vermez." diyerek halkı teslim olmaya çağırmaktadırlar.

17 Aralık 1912'de ateşkes ile birlikte sulh için toplanan Londra Konferansı'nda Osmanlı Devleti her zaman olduğu gibi masa başında yine yalnız bırakılmıştır. Öte yandan eğer anlaşılmazsa harp yeniden başlayacaktır. Düvel-i Muazzama (Büyük Devletler) Edirne'nin Bulgarlara verilmesinde ısrar etmektedir. Osmanlı heyeti ise sınırın Meriç nehrinden geçirilmesini ve Edirne'nin kesinlikle Osmanlı arazisi içinde kalmasını istemektedir. Fakat Ocak 1913 ortalarında baskılar artınca karşı devletlerin planının kabul edilmek zorunda kalınacağı anlaşılır. Bu haberler Edirne halkı arasında da yayılınca Şükrü Paşa, hükümete askerlik ve şeref tarihine geçen bir telgraf çekmek zorunda kalır.

TARİHÎ TELGRAF

"Edirne gibi dünyanın en müstahkem mevkiinden ma'dud (sayılı) bir şehr-i mukaddesi (mukaddes şehir), den-i Hünkar bir düşmana teslim edecek alçak bir kumandan, şanlı Osmanlı tarihinde görülmemiştir. Bu cinayeti ben de irtikap etmeyecek ve son neferi kendi tabancama, kendimi de son kurşunuma tevdi edeceğim. Şehirde imkan-ı mukavemet kalmadığını görünce muhasara altında bulunan aciz çocukların ve konsolosların ellerine birer beyaz çarşaf vererek, onların himayesine tevdien (vererek) şehirden çıkacağım.

Şimdiye kadar yaptıkları gibi bunları da onların medeniyet gözleri önünde isterlerse imha etsinler. Ba'dehu toplarımı meşhur-i âlem mebani (bilar) ve emakin-i muazzezimizle (aziz yerlerimizle) Bulgarlar üzerine çevirerek ve şehrimizi ateşlere boğarak harabezara döndüreceğim. İçeride ateş, dışarıda ölüm içinde kalacak kahraman askerin işte o zaman velev ki muhasımları bir milyon olsun, onu yaracak ve bu suretle kahramanca ölecek veyahut mukaddes ecdadımın payitahtını şanla terk edecektir."

Şükrü Paşa bu telgrafı İstanbul'a çektiği sıralarda Bab-ı Ali baskınıyla Kamil Paşa kabinesi düşer ve Mahmut Paşa kabinesi kurulur. Bu kabine, Londra görüşmelerindeki tekliflere şiddetle karşı çıktığından dolayı görüşmeler yarıda kesilir. Bu sebepten dolayı hükümet Edirne'ye bir hayli önem verir ve Edirne'de büyük başarılara imza atan müstahkem mevkii kumandanı Şükrü

Paşanın rütbesi, üstün başarılarından dolayı birinci ferikliğe yükseltilir.

Siyasi cereyanlar böyle devam ederken, Çatalca'dan çekilen askerlerin katılmasıyla da iyice güçlenen Bulgar ordusu; ateşkesin bitmesiyle, cehennemî bir ateşle Edirne'yi yeniden dövmeye başlar. Şehirde yanmadık yer, yıkılmadık mekân kalmamıştır.

İNANÇ VE RİYAZET

Bulgarların, kale komutanına her fırsatta teslim ol çağrılarını yenilemesi ve bu sıralarda da açlığın had safhaya ulaşmış olması ordunun durumunu bir hayli zorlaştırmıştı. Askerin günlük tayınından her gün biraz daha azalmaktaydı. Ekmek değişikliğe uğraya uğraya iyice küçülmüş ve siyahlanmış, sonunda süpürge tohumu ve kuş yemi de ekmeğe girmişti.

Askerler öyle bir metafizik gerilime girmişlerdi ki sıkıntı artık göze gelmiyordu. Hepsinin ruh hali artık, "İçimde bir dağ var beni dağlar." şeklinde ifade edilir olmuştu. Payitahtı, bu zamandan sonra değil ecnebilerin elinde görmek, bunu düşünmek bile istemiyorlardı. Mü'minlerin şaheseri olan Selimiye'ye girememelerini veya girseler bile çekinerek ve korkarak girdiklerini düşününce, hepsi, içinde bulunduğu sıkıntıyı unutuyor, bütün perişanlıkları çekmeye razı oluyorlardı; yeter ki vatan hür ve sağ olsun diye... Askerlerin arasında daha önce Yemen Savaşı'nda bulunanlar da vardı. Bunlar, deri emerek, yedi ay nasıl savaştıklarını anlatarak birbirlerine moral vermeye çalışıyorlardı.

Savaşın bütün olumsuzluklarına açlık ve dondurucu soğuklar da katılınca, vaziyet içinden çıkılmaz bir hâl almıştır. Kış çok şiddetlidir. Kar fırtınası askeri ve halkı kasıp kavurmaktadır. Bütün bunlar artık toplu ölümleri kaçınılmaz bir hale getirmektedir. Bütün bunların neticesinde kısa bir zaman içinde, iki bin yüz on beş kişi soğuktan donmuştur.

Bulgarların Kale Komutanının, Şükrü Paşanın teslim olması için gönderdiği bir mektuba Paşanın verdiği cevap sanki suratlarına tükürür gibidir:

"Edirne şehrinin kan ve ateşlere boğulması, yüz binlerce topun yapılarımızı, istihkamlarımızı mahvetmesi, açlığın harabiyeti velhasıl içeride ateşin, dışarıda ölümün şiddeti, imdatsızlığın ümitsizliği kaleyi teslime razı edemez. Değil kumandanların, kendi kılıcımın kabzası, kumandanınızın galip eli de, ucu sineme dayanmadıkça şehrin teslimi, zabtı mümkün değildir. Bu imkânın husulüne kat'i karar ile karar verdiğimi kumandanınıza tebliğ ediniz."

Evet Şükrü Paşa böyle diyerek bu davanın öksüz, bu davanın sahipsiz olmadığını göstermiştir. O, bu davayı başlatan Murat Hanların Fatihlerin gerçek mirasçısı olduğunu ispatlamıştır.

O, vücudu gıdasızlık içinde iken, ak sakallarının soğuktan buz tutmuş halini düşünmeyerek, davanın devam edebilmesi için varolan bütün gayretini göstermekten kendisini geri tutmamıştır. Lakin ona bu kuvveti veren, iman kuvvetinin yanında Al-i Osman'ın o azametli payitahtını ve içindeki paha biçilmez tarihimizin yegâne eserlerini geleceğe sunabilme heyecanıydı.

EFSANE KUMANDANIN HÜZÜNLÜ HÂLİ

Yara gitgide büyüyerek kanamaktadır. İşler içinden çıkılmaz bir vaziyet almıştır. Kendisinden payitahtın kırk gün muhafazası istenmesine rağmen; şanlı ihtiyar, aksakallı nurlu dede ise tam beş ay beş gündür askeriyle, süpürge tohumundan, kuş yeminden ekmek yiyerek kaleyi muhafaza etmiştir. Fakat yiyeceğin bitmesine bu sefer cephanenin tükenmesi de eklenince yapılacak bir şey kalmamıştır.

Karargahta şehit olmuş bir kaç asker

Bulgar kuvvetleri, dışarıdan herhangi bir yardım gelmediğinden savunmanın tükeneceğini çok iyi kestirdikleri için

saldırılarına sürekli devam ediyorlardı. Bu saldırılara karşılık subaylarımız; yorgun, uykusuz, gıdasız, olmalarına rağmen düşman saldırısına insan üstü bir gayretle karşılık vermekte idiler. Kale Komutanımız ve askerleri, bu güzel şehri Bulgarların çamurlu çizmeleri ile çiğneyeceğini hayal ettikçe çılgına dönüyorlardı. Allah Allah nidalarıyla saldıran kahraman Mehmetçikler eriye eriye yok olmaktaydılar. Bütün siper ve mevziler yavaş yavaş elden çıkmaya başlamıştı.

Kaybedilen siperlerimizden bir tanesi

Bu durum karşısında oldukça bitkin düşen Şükrü Paşa, Edirne'deki ecdadın bize armağan olarak bıraktığı camilerin, hanların, kervansarayların, düşman toplarına hedef olup yıkılmaması için kan ağlaya ağlaya sonunda teslim oldu. Öyle mahzundur ki hadiseyi tarafsız gözlemci Fransız gazetecisi Gusta Babcih'in kaleminden takip edelim:

"Ertesi gündü; gar, Bulgar askerleri, yaralılar ve subaylar ile dolu idi. Herkes elde etmek istedikleri Edirne'yi kendilerine tam

altı ay bırakmayan bu süt sakallı kahramanı görmek emelindeydi. Birden bire bu seyirci kalabalığının içinde, bir kin ve hiddet vaveylası yükseldi. Bağırıyorlardı. Kendilerine Edirne'yi pek pahalıya mal eden bu yaşlı askeri protesto etmek istiyorlardı. Mahzun Paşa kendisine ayrılan vagona âdeta yıkılırcasına girdi. Subaylar selâm durmuşlardı. Sonra kompartımandaki koltuğa çöktü. Hıçkırarak ağlıyordu. Baktım, Sofya'ya kadar bu muhteşem kumandan ağladı. Bembeyaz sakalları ile tezat halindeki yağız çehresinden süzülen her damla, savaş alanında akıttığı kan kadar azizdi."

ZULMÜN VERDİĞİ ISTIRAP

Evet Şükrü Paşanın teslim oluşu böyle hüzünlü ve böyle matem havasındaydı. Şükrü Paşanın teslim olduktan sonraki hâlini ve Edirne'nin içindeki vaziyeti İbrahim Refik'in kaleminden takip edelim:

"İki gün sonra Şükrü Paşa, Kral Ferdinant ile karşılaşır. Kral, büyük düşmanını gördüğü zaman ayağa kalkar, Şükrü Paşayı yanındaki koltuğa oturtmadan önce yaverinin elinde tuttuğu kılıcını alır ve paşaya:

'Bir yanlışlık olmuş. Teslim anında kılıcınızı da vermişsiniz, sizin gibi bir askerin kılıcı alınmaz. Şeref dolu bir savaş sayfasına imzanızı attınız. Kılıcınızı lütfen kabul buyurunuz. Sizi ağırladığım ve bu inanılmaz savunmayı gerçekleştiren sizin gibi bir asker ile dövüştüğüm ve şimdi de beraber olduğum için gurur duyuyorum.' diyerek kılıcını iade eder.

Kral Ferdinant, Şükrü Paşaya böyle hürmet ederken askerleri ise Edirne'yi gasp etmiştir. Artık Osmanlı'nın o şirin ili Bulgar ve Sırp askerlerinin ayakları altındadır. Bulgarlar Edirne'nin işgalinin birinci gününü, kutlama ve eğlencelerle geçirmişlerdir. İkinci gün, o şanlı tarihî şehir, kirli ve bedbaht bir uyanışa şahit olur. Tek kelime ile korkunç bir uyanış!

Bulgarlar avlarını ellerine geçirmişlerdir. Onlara kendisini kolay kolay teslim etmeyen şehre yapmadıklarını bırakmazlar. Tam üç gün, şehri yağma ederler. Önlerine çıkan her şeyi talan

ederler. Mücevher, altın, halı, elbise, değerli her ne varsa ve taşınabiliyorsa hepsini alıp giderler. Taşınabilecek ve çalınabilecek bir şey kalmayınca da kadınlara ve kızlara sarkıntılık edip onların başlarına musallat olurlar.

O şenlikler, mutluluklar şehri artık ah u zar etmektedir. Edirne artık feryat şehri olmuştur. Kadın ve kızların daha sonra yaptıkları tek şey; feryat etmeden, bağırmadan ve inlemeden, intihar etmeleridir. Ruh dengesi bozuk düşman ordusu, olabildiğince hızlı davranıp şehirdeki bütün evleri yağmalamakta ve yağmaladıkları evlerin kapılarına tebeşirle haç işareti çizmekteydiler. Sonradan anlaşılır ki bu işaretler evde, alınacak mal, ırzına geçilecek genç kadın kalmadığını yeni gelenlere haber verme niteliğinde idi.

Şenlikler şehri olan Edirne'de artık zulümler son haddine gelmişti. Alem-i İslam kan ağlamaktaydı. Izdırap şairimiz Akif'in de kaleminden mürekkep yerine kan damlıyordu:

Edirne kal'asıdır gördüğün hisar-ı mehib:
O zirvesinde biten simsiyah ağaç da: salib!
Murad-ı evvel'i sırtında gezdiren tepeler,
Nasıl rüku ediyor Ferdinand'a, bak, bu sefer
...
Edirne... işte o Darü'l hilafe'nin kilidi;
Sefil ayakları altında Bulgar'ın şimdi!
Muzaffer ordusu hakikiyle intikam alıyor!
Çoluk, çocuk, kadın, erkek ne bulursa parçalıyor.

Düşman mezalimi böyle devam etmekte, acımasızlık son haddine ulaşmaktaydı. Vahşi kurtlar misali her tarafı tar u mar eden düşman ordusunun karşısında aciz durumdaki kadın, çoluk çocuk ve yaşlıların içler acısı hâli yürek dağlamakta idi.

Şükrü Paşanın esir düştükten sonra Kral Ferdinant'la çekilmiş fotoğrafı

Yaşlı kahraman Şükrü Paşa, Sofya'ya tutsak olarak gönderilirken, onun askerleri de Tunca Nehri üzerinde bulunan Sarayiçi'ndeki ağaçların arasında toplatılmıştır. Binlerce kişi bu savunmasız yerde açlık ve işkence zulmü ile baş başa kalmıştı. Tutsak askerlerimiz artık yavaş yavaş açlık ve gıdasızlıktan ölmeye başlar. Geriye kalanlara da sekiz tanesine bir ekmek düşecek şekilde ekmek dağıtılır. Aç ve çıplak vaziyetteki binlerce kişi ellerinin ulaşabildiği yerlere kadar ağaç kabuklarını sökerek, kemirerek onları yemeye başlarlar. Bu arada, kolera, dizanteri v.b. bulaşıcı hastalıklardan her gün yüzlercesi kıvranarak ölmekte ve cesetleri günlerce açıkta, kurda kuşa yem olmakta idi.

Bu acı tabloyu yine kan ağlayan kalemin sahibi Akif şöyle tasvir eder.

Meriç'le Tunca'nın üstünde gördüğün kümeler
Nedir bilir misin? Enkaz-ı tarumar-ı beşer!
Sarayiçi'ndeki biçareler ki, hepsi kadın...
Kenara vurmuş olan kısmıdır bu, ecdadın!
...

Ne ihtiyar seçiyor, bak ne kimsesiz tanıyor;
Beş altı günde otuz bin adam boğazlanıyor!
...
Siz, ey başını dahi destar etmeyip de feda,
Onunla Alem-i lahuta yükselen şüheda!
Ne mutlu sizlere: dünyada çok ölüm gördüm;
Tahattur etmiyorum böyle kahraman bir ölüm.

Savaş sırasında esir düşüp açlıktan ağaç kabuğu yiyen askerlerimiz

İHTİYAR ARSLAN ve KENDİSİNE GÖSTERİLEN İTİBAR

Balkan harbinin inkişafı âdeta bir direnişin destanıdır. Kendisinden şehri kırk gün idare etmesi istenilen bir komutan, devleşircesine çarpışarak bu süreyi beş ay beş güne çıkarır. Düşmanın mermiden yağmur yağdırdığı ve yiyeceğin bitme noktasına ulaştığı bir anda bile büyük insanperverlik örneği göstererek köylüye kucak açar. Ve onları düşman saldırısından korur.

Şükrü Paşa, payitahtı korurken aynı zamanda dünyaya bir sadakat dersi vermişti. O, Osmanlı'nın bu şirin ilini, İslam'ın en güzel nişanlarıyla bezenmiş ata yadigârını düşmana bırakmayı düşünmek bile istemiyordu. Bu hâli düşündükçe "İçimde bir dağ var, beni dağlar" diyor ve savunmasını şanlı Âl-i Osman'a yaraşır bir hâlde yapıyordu. O, Osmanlı'nın gaye-i ukba adına fethettiği serhat şehrini bırakmamak için elinden geldiğince büyük bir kahramanlık örneği sergilemiş; bunu Avrupalılara da öğretmiştir. Onun bu kahramanlık ve kararlılık dolu hayatının sayfaları Fransızları çok etkilediğinden, Fransızlar kendi milletleri namına ona bir "Şeref kılıcı" ve içinde binlerce ünlü kişinin imzası bulunan bir "Altın kitap" armağan ederler. Bu kitabın mukaddimesinde şöyle denilmektedir:

"General,

Vatanınızın üstüne çöken felaketler içinde top sesleri ile katliam korkuları her tarafa ıstırap saçarken siz en zaptedilmez şecaat ve hamasetle, en ulvî gayretin en güzel örneğini teşkil etmeye muvaffak oldunuz.

Her taraftan tehdit altında kalan devletiniz, en çaresiz musibete mahkum gibi göründüğü sırada; siz başkaldırınca hayretler içinde kalan dünya, böyle evlatlar yetiştiren bir ırkın damarlarında kendisine feyyaz bir inkişaf temin edecek bir kan bulunması zarurî olduğunu itirafa mecbur oldu.

Sayıca on mislinizi bulan muhasımlara karşı cihan tarihinin kaydettiği en muhteşem mukavemetlerden birini gösterdiniz.

Ne mahsur şehrin ahalisini tehdit eden açlık, ne üst üste saldıran hücum dalgaları, ne askerlerinizin başına düşmanın yağdırdığı hücum dalgaları, ne moral bozucu yığınlarla beyannameler, ne soğuk, ne hastalık ne de ölüm gibi şeylerin hiç birisi, sizin o kaya gibi imanınızı sarsmadı. Hiçbir şey sizin o akla sığmaz fedakârlığınızı gevşetemedi.

Bununla beraber; mukadderat, iradenizden daha kuvvetli çıktığı için, nihayet onun o hükmüne boyun eğmek mecburiyetinde kaldınız. Fakat daha sulh zamanından itibaren bütün gayretinizi takviyesine hasrettiğiniz bu kalenin her surundan sizin isminiz artık silinmez harflerle aksolup kalacaktır.

İşte, öyle olacağı içindir ki; ileride destan rüyaları görecek şairler bu yıkık istihkamlardan ilham almaya ve taşların sırlarını söyletmeye geldikleri zaman kahramanlıklarınızla dünyaya ün salan bu tabyaların üstünden birden bire onlara sizin arslan çehreniz görünecek ve en hisli şiirler işte onun o coşkun ilhamından fışkıracaktır.

Paşa! Siz dünyanın üstünden ulvi bir lerze geçmesine sebep olduğunuz için, bütün dünyanın size bir minnet borcu var. İşte

bundan dolayı düşman eline sağ geçmiş olmaktan mütevellid büyük acınızın içinde eğer size teselli verebilecek bir söz ve kalbinize kuvvet verecek bir işaret tasavvur edilebilirse, hayranlarınız şimdi size işte o teselli ile o kalp kuvvetini vermek istiyorlar.

Nisan 1913-Paris"

Yurt için verdik
Aziz canımızı
Zaman düştükçe
Alın intikamımızı
Kalbinizden silmeyin
Düşman mezalimini
Bizden esirgemeyin
Mübarek fatihanızı

Bir şehidin üzerinden çıkan mektup

ACI HATIRALAR

VE

EBEDÎ ÂLEME İNTİKAL

Düşmanların, şanı büyük Paşamıza böyle saygı ile hürmet göstermelerine karşılık, ülkemizdeki ittihat ve itilâf kargaşası güzel vatanımızı ikiye bölmüş, haset ve şahsi kıskançlıkların alabildiğine azması neticesinde, altı aylık bir esaretin sonunda İstanbul'a dönen ünlü askere yapılan muamele, "Paşa, halk seni linç edecek." uydurması ile huduttan itibaren perdeleri inik bir vagonla ve Sirkeci Garı'ndan Şişli'deki evine kadar da kapalı bir faytonla getirilmek ve emekli edilmek olmuştur.

Aziz Paşa daha sonraları kendisine yapılan bu muamelenin sebebini İsmail Hami Danişment'e şöyle anlatır ki bizim için ibret doludur:

"Harbin başında hükümet benden bir aylık mukavemet talep etti. Ben tam yüz elli beş gün mukavemet ettim. Fakat buna rağmen İttihat ve Terakki hükümeti beni derhal emekliye sevk etti ve menkup (rütbeleri alınmış) olarak yaşattı. Bunun çok acı bir sebebi vardı. Harbin başında henüz Edirne muhasarası başlamadan evvel ittihatçılardan eski Dahiliye Nazırı Talat Bey, gönüllü nefer yazılıp, Edirne'ye gelmişti. Maksadı askerlik etmek değil, askeri ifsad etmekti.

Birinci derecedeki kumandan paşaların, oturdukları binaya yerleşmiş ve tıpkı o paşalar gibi, o nefer beye de emir beyler tahsis edilmişti. Nefer (Talat) Bey, kumandan paşaların sofrasına oturuyor ve âdeta bir Nefer Paşa muamelesi görüyordu. Askeri harp etmemeye teşvik ediyor ve bilhassa Anadolu efradına, Rumeli'nin kendi vatanları olmadığından bahsediyordu. O sırada düşman ordusu ilerlemekte ve Edirne muhasarası düşmek üzere idi. Tabi böyle bir fesada tahammül edemezdim. Talat Beyi çağırttım. Karşımızda askerî vaziyet alan Nefer elbiseli fesatçıya (beyoğlum diye) hitap ederek, yaptığı menfi propagandayı anlattım. Bu hâle bir dakika bile tahammül edemeyeceğimi, Edirne'de kaldığı takdirde kendisini maazallah idam ettirmek mecburiyetinde kalacağımı ve böyle bir mecburiyette kalmak istemediğim için, o günkü trenle derhal İstanbul'a hareket etmesini emrettim. Tabii çekildi gitti. O gitti ama merkez-i umumî azasından Dr. Bahaattin Şakir, Hilal-i Ahmer (Kızılay) müfettiş sıfatıyla Edirne'de kaldı. Talat'ın propagandasına devam eden bu adamı idam ettirmemek için çekmediğim kalmadı. Muhasaranın sonlarına doğru bir gün bana gelip, Sultan Selim Camii'nin teslim edilemeyeceğinden dem vurarak dinamitle havaya uçurulmasını teklif etti. Kendisine, Edirne üzerindeki muhteşem Türklük ve Müslümanlık damgasının imhasının tarihe bir ihanet olacağını ve Edirne'nin her hâlde Bulgar hakimiyetinde kalamayacağını söyledikten sonra bir daha vazifesinden başka bir şeyle meşgul olmamasını ihtar ederek defettim. İşte benim menkubiyetime, bu Talatlarla, Bahaattin Şakirler sebep oldu. Onlar ordumuzun bir an evvel mağlup olmasını ve malubiyeti yüzünden muhalif hükümetin bir an evvel sükûtunu istiyorlardı. Fakat unuttukları bir şey vardı; benim asker olduğumu unutuyorlardı."

İhtiyar arslan Edirne müdafaasında sürdürdüğü sefalet hayatı neticesinde yakalandığı müzmin bir siyatik hastalığının tedavisi için gittiği Bursa kaplıcalarında, bir başka hastalığa; zatürreeye

yakalanır ve dönüşünde 5 Haziran 1916'da evinde ruhunu Rahman'a teslim eder.

Ölünceye kadar menkup (düşürülmüş) ve ruhen muzdarip yaşayan Şükrü Paşanın kadir ve kıymeti âdeta musalla taşında anlaşıldığından, Alman, Avusturya ve Bulgar kıtalarının da iştirakiyle kalabalığın yollara taştığı millî cenaze merasimi yapılır. Naaşı, zamanın padişahı Sultan Reşad tarafından Mevlana Kapı'da, Merkez Efendi Mezarlığı'ndaki mütevazı kabrine defnedilir. Daha sonra ise Şükrü Paşanın kendi vasiyeti yerine getirilmiş, mezarı 24 Temmuz 1998'de, İstanbul Merkez Efendi Mezarlığı'ndan Edirne'deki Anıtmezar'a nakledilmiş ve Şükrü Paşa Anıtı 27 Temmuz 1998 günü yapılan bir törenle açılmıştır.

Milletimiz, Balkanlar'da bir varoluş mücadelesi vermiş olan şanlı muhabbet fedaisi merhum Şükrü Paşa ile daima iftihar edecek ve onu şükranla yâd edecektir...

İkinci Bölüm

HAK DOSTLARI

HAK DOSTU

HACI BAYRAM VELİ

Anadolu topraklarında doğup büyüyen, bir Türk mutasavvıfı tarafından kurulmuş ilk tarikat olan Bayramiye Tarikatı'nın piri Hacı Bayram-ı Veli, 14. yüzyılın ilk yarısında Orhan Gazi döneminde Ankara'da doğdu. Hacı Bayram-ı Veli, akli ve şer'i ilimleri tahsil etmiş daha sonra da Somuncu Baba'ya intisap ederek kemalâtın yüksek derecelerine ulaşmış bir şahsiyettir. Onun çok etkili olan sohbetinin bereketi sayesinde birçok kimse yüce mertebelere vasıl olmuştur. Yaşadığı dönemde çevresine her zaman ışık yayan aydın bir şahsiyet olmuştur.

HAK DOSTUNUN

SOMUNCU BABA'YA İNTİSABI

Yıldırım Bayezid'in hizmetinde devletin çok mühim görevlerinden biri olan kapıcıbaşılık görevine getirilen Hacı Bayram-ı Veli'nin asıl adı Nûman'dır.

Timur, 1402 Ankara Savaşı'nın ardından Yıldırım'ı esir alır. Bu savaş sırasında da Somuncu Baba, Bursa'dan Adana'ya göç ederek Ceyhan nehrinin kenarındaki Sis Kalesi'nin dağ yamacında bir köyde, Nebi Sûfi adlı alemdarın evinde ikamet etmeye başlar. Somuncu Baba'yı daha önceden de tanıyan Hacı Bayram-ı Veli onun nereye gittiğini araştırır, "Arap evine" gittiğini öğrenince sarayda önemli bir protokol görevlisi olan kapıcı kıyafetini değiştirip tüccar kıyafetine bürünür. Yanına aldığı beş, altı hizmetkârı ile birlikte Somuncu Baba'yı bulmak için Diyar-ı Arab'a gitmek üzere yola çıkar. Adana'ya ulaşınca bir dostundan Somuncu Baba'nın yerini öğrenir.

Hizmetkârları ile o köye varıp Nebi Süfi'nin evini sorar ve nihayet Şeyh ile mülâki olup elini öper. Somuncu Baba, Anadolu'nun durumunu sorar; o da Yıldırım'ın öldüğünü haber verir. Şeyh Hamid ona; "Muradın nedir?" deyince Hacı Bayram, kendisine hizmet etmeye geldiğini başka muradı olmadığını söyler. Hacı Bayram bu fetret zamanında kendisi ile bulunmasının zor

olduğunu, dervişliğe hazırlanmak gerektiğini hatırlatan Somuncu Baba'ya; "Emrin neyse öyle olsun, rıza senindir." der. Somuncu Baba ona, yanındakilerin kim olduğunu sorar. Hacı Bayram-ı Veli de onların, kendisinin talebesi olduğunu söyler.

Aralarındaki muhabbet böyle devam ederken, Somuncu Baba, Hacı Bayram-ı Veli'ye dervişliğine yaraşır bir isim koymasının icab ettiğini söyler. Birkaç gün sonra Kurban Bayramı olduğundan kendisine "Hacı Bayram" adını verir. Kurban Bayramı'ndan hemen sonra Somuncu Baba ile Hacı Bayram-ı Veli önce Şam'a, kısa bir süre sonra da Hicaz'a beraber bir yolculuk yaparlar. Hac dönüşü Adana'ya uğrayıp, Nebi Sufi'yi de alarak Aksaray'a gelirler. Somuncu Baba bir yıl sonra Hacı Bayram'ı Ankara'ya gönderir.

Anadolu'da siyasî otorite boşluğunun yaşandığı ve halkın büyük sıkıntılar içinde bulunduğu fetret döneminde Ankara'ya dönecek olan Hacı Bayram-ı Veli, kendisine ışık tutan mürşidi Somuncu Baba'ya, ayrılırken; "Sultan'ım ne amel üzerine olalım, sanat bilmem ne işleyelim?" deyince, "Ekin ek, burçak ek." cevabını alır.

Hacı Bayram-ı Veli Ankara'ya dönünce, diğer tarikat ehilleri gibi tekke ve zaviye inşa etmeyip çiftçilikle meşgul olmuştur. Bu yıllarda manevî şahsiyeti giderek insanları etkilemeye başlar ve çevresinde git gide büyüyen bir derviş grubu oluşur. Bu yıllarda Somuncu Baba'nın vefatı ve ertesi yıl Çelebi Mehmet'in Osmanlı tahtına geçişinin ardından bu etki daha da genişlemiştir.

HAK DOSTUNA

İNTİSAB EDEN AKIL HOCASI

Manevi değeri gitgide artan hak dostu Hacı Bayram-ı Veli'ye her geçen gün bağlılık artmakta idi. Nihayetinde bu şerefe erişebilmişlerden birisi de Fatih'in akıl hocası Akşemseddin olmuştur.

Hacı Bayram-ı Veli'nin müridlerinden olan İmam Ali Efendi'nin babası, Akşemseddin'e, intisab etmesi için Hacı Bayram'ı tavsiye etmiş, fakat Akşemseddin, Hacı Bayram'ın, nefislerini terbiye etmek için dervişleri ile birlikte halktan yardım toplamaya çıkmasını doğru bulmadığı için Zeynuddin el-Hafi'ye intisab etmeyi tercih ederek Halep'e doğru yola çıkmıştı. Ancak rüyasında, boynunda bir zincir bulunduğunu, zincirin ucunun da Hacı Bayram'ın elinde olduğunu gören Akşemseddin, geri döner ve İmam Ali Efendinin babasına giderek rüyasını anlatır. Bunun üzerine Akşemseddin, Hacı Bayram-ı Veli'nin yanına gider. Akşemseddin, Hacı Bayram'ı Veli'nin yanına geldiğinde onu, müridleri ile birlikte ot biçerken bulur. Onun çarşı ve Pazar gezerek yardım toplamaktaki maksadının dilencilik olmadığını; ihtiyaç sahiplerine yardım etmek için bu işi yaptığını anlar. Hacı Bayram-ı Veli'nin asıl mesleğinin de talebeleriyle tevazukârane çiftçilik yapmak olduğunu idrak ederek ona intisab eder.

HACI BAYRAM-I VELİ EDİRNE'YE ÇAĞIRILIYOR

Bir hak dostu olan Hacı Bayram-ı Veli'nin müridlerinin, Ankara ve çevresinde gün be gün artıp çoğalmasından rahatsızlık duyan o günün fitnecileri, Edirne'de bulunan Padişah II. Murad'a bir haber ulaştırırlar. Derler ki: "Ankara'da Hacı Bayram-ı Veli diye bir kişi var; devlete baş kaldıracak kadar güçlü ve cüretkâr olmakla beraber gün be gün büyümektedir." Bu haberi duyup kuşkulanan II. Murad, emir verip Hacı Bayram-ı Veli Hazretleri'nin Edirne'ye getirtilmesini ister. Hacı Bayram-ı Veli'yi Edirne'ye getirmesi için bir saray çavuşu görevlendirilir; Hacı Bayram-ı Veli muhalefet ederse tutuklama yetkisi de kendisine verilir. Çavuş, Ankara yakınlarına geldiğinde, onu karşılamaya gelen Hacı Bayram Veli ile karşılaşır. Hacı Bayram-ı Veli Hazretleri, çavuşa nereye gittiğini sorar. Çavuş; "Hacı Bayram derler bir müddei varmış, bazı fesadatı Sultan'a arz olunduğundan onu Edirne'ye götürmeye geldim." Deyince; Hacı Bayram, çavuşa, aradığı kişinin kendisi olduğunu söylemiş. Bu sırada onun mübarek yüzünde "Nur-i Muhammedi"yi temaşa eden çavuş, yaptığının küstahlık olduğunu anlayarak kendisinden özür dilemiştir. Hacı Bayram-ı Veli durumu idrak ederek yanına aldığı talebesi Akşemseddin'le çavuşa tâbi olup Edirne'ye doğru yol almaya başlamışlar.

Hacı Bayram-ı Veli Hazretleri ve talebesi Akşemseddin nihayet Edirne'ye gelirler. İstirahate koyulmuşlarken vezirler, içine zehir koydukları misafir şerbetini ikram ederler. Durumu anlayan Hacı Bayram-ı Veli "Önce hane sahipleri içer, bu bizim geleneğimizdir." der. Ama şerbet zehirli olduğu için vezir içmek istemez. Bunun üzerine diğer vezirler de araya girerek tekrar Hacı Bayram'ın içmesi için ısrar edince, o da; o zaman bu şerbeti bizim çömez içsin diye talebesi Akşemseddin'e uzatır. Akşemseddin şerbeti eline alır ve der ki: "Hocam bu şerbeti senin için mi, kendim için mi, yoksa vezir efendi için mi içeyim?" diye sorar. Hacı Bayram-ı Veli Hazretleri de "Vezir için niyetlen iç!" der. Akşemseddin de vezir için niyetlenip "Bismillah" diyerek şerbeti içer. Fakat az sonra vezir başlar kıvranmaya; çünkü hile kendisine dönmüş, yaptığı ayağına dolaşmıştır. Hacı Bayram Veli; acı ve ıstırap içinde inleyip, kıvranan ve yalvararak ayaklarına kapanan veziri affeder, dua okuyarak onu iyileştirir. Bu olay, Padişah II. Murad'a tafsilatı ile anlatılır. Padişah, bizzat hürmet ve izzet ile Hacı Bayram-ı Veli'yi köşküne alıp, dua ve niyazlarını ister. Sonra Eski Camiye vaiz tayin eder. Eski Camide birçok vaaz verip halkın büyük sevgisini kazanan Hacı Bayram-ı Veli Hazretleri'nin kürsüsü, bugün bile korunmakta ve orada kimse vaaz vermemektedir.

BU YOLA CANI KURBAN GEREK

Orhan Gazi, I. Murat, Yıldırım Bayezid, Çelebi Mehmet ve II. Murad devirlerini idrak eden, kurduğu Bayramilik Tarikatı ile Anadolu'nun manevi yapısının şekillenmesinde büyük katkıları olan Hacı Bayram-ı Veli, Ankara'ya dönüşünden sonraki dönemde, Padişah tarafından keramet sahibi bir zat olarak kabul görmüş ve böylece itibarı daha da yüksek seviyeye ulaşmıştır. Halk tarafından çok bilinip tanınmış ve müridleri epeyce artmıştır. Devletin kendisine göstermiş olduğu saygıdan dolayı müridlerinden vergi alınmamaya başlanır. Bunun üzerine Ankara ve çevresinde vergiden muaf olmak isteyen birçok kişi, kendilerinin Hacı Bayram Hazretleri'ne bağlı olduğunu söylemişlerdir. Öyle ki; bu bölgede vergi toplanamayacak hâle gelir, bundan haberdar olan Padişah da Hacı Bayram-ı Veli Hazretleri'nin kaç müridi olduğunu kendisine bildirmesini ister. Padişah'ın bu isteğine karşın Hacı Bayram-ı Veli hazretleri bir gün bütün müridlerini bir yere toplar. Topladığı yere daha önceden bir çadır kurar ve çadırın içine de iki tane koç bağlar. Hacı Bayram hazretleri müridlerinin hepsine hitaben; "Beni en çok seven müridlerimi kurban edeceğim!" der. Bunun üzerine bütün topluluğu bir şaşkınlık ve telâş alır. Hepsi, "Hacı Bayram her hâlde delirdi." diye söylenmeye başlar. Fakat müridlerinin arasından biri erkek, biride kadın olmak üzere iki kişi kendilerinin kurban razı olur. Hacı Bayram-ı Veli Hazretleri de bu iki müridini çadırın içine

alarak, daha önceden çadırda hazır beklettiği iki koçu kurban eder. Bu koçların kanları dışarıya akınca, dışarıdaki müridleri; "Hacı Bayram delirdi, insan kesiyor!" diyerek orayı terk ederler. Bu olaydan sonra Hacı Bayram-ı Veli Hazretleri, Padişah'a; "Benim iki müridim var, diğerlerinden vergi alabilirsiniz!" der.

Tasavvuftaki anlamı ile tam bir "insan-ı kâmil" olan Hacı Bayram-ı Veli, vefat ederken, kime tâbi olacaklarını soran müridlerine; kendisinden duydukları maarif ve vahdet sırları bütün kemâlatıyla kimde tecelli ederse onun sohbetinde bulunmalarını tavsiye etmiştir. Ona göre insan-ı kâmilin hakikati sadece bir kişide tecelli eder; gerçek halife de odur.

EVLİYALAR HALKASINDAN

HASAN SEZAİ

İslâm âlimlerinden ve evliyanın büyüklerinden olan Hasan Sezai Hazretleri gayet kibar, asalet ve heybet sahibi, iyi ahlaklı, çok zeki bir zattır. Miladi 1669 senesinde, şimdi Yunanistan sınırları içinde kalan Gördes'te dünyaya gelmiştir. 1689 senesinde Venediklilerin Mora'yı istilâ etmeleri üzerine önce İstanbul'da, sonra da Edirne'de talebe olmuştur. Daha sonraları Mısır'a giderek Gülşenî Dergâhı'nda vazife yapmış, oradan icazet almıştır. Hasan Sezai Efendi, âlimliğinin ve evliyalığının yanında çok kuvvetli şiir söyleme kabiliyetine de sahipti. Hatta ona "Osmanlıların Hafız-ı Şirazisi" unvanı verilmiştir. Affı, merhameti çok olan Hasan Sezai hazretleri bıkmadan, usanmadan emr-i bi'l ma'ruf yapıyor, yani dinin emirlerini bildiriyor, insanların ebedî saadete kavuşmaları için çırpınıyordu. Gayreti ve ihlası sayesinde binlerce talebesi olmuştur. Hasan Sezai Hazretleri her zaman mazlumun yanında olup, zalimin karşısında durmayı görev olarak telâkki etmiş büyük bir zattır.

CEPHEDEKİ EVLİYA

Kıbrıs'ın manevi fatihleri, o gün askerlerimizle yan yana düşmana karşı savaştılar.

Kıbrıs'ın kuzey sahillerini bir gergef gibi çevreleyen Girne kumsallarından başlayan bir ateş fırtınası, adanın içlerine doğru yayılmakta idi. Çıkarma başlayalı tam 24 saat olmuş, 21 Temmuz güneşi Kıbrıs'ın üzerine bir başka doğmuştu. Gece boyu süren şiddetli çarpışmalar gündüz biraz azalmış, zırhlı ve mekanize birlikler çelik uçlu bir mızrak gibi ileri atılıp Lefkoşe'ye doğru ilerlerken, piyade birlikleri hâlâ kör bir inatla dayanmakta olan Beşparmak Dağlarındaki Rum mevzilerini temizlemekle meşgul idi.

Mevzilendiği yerden elli metre kadar karşıda bulunan ağır makineli tüfek yuvasını gözetleyen Konyalı Hasan Çavuş ve mangası da bu birliklerden... Önlerinde bulunan düzlüğe tamamen hakim durumda olan makineli tüfek yuvası buradan kuş uçurtmuyor, en ufak bir kıpırdanış Rumların koca bir şerit bitirmesine yetiyordu. Mevzilendikleri yerden, yuvaya kadar olan düzlük tamamen boş olduğu için, değil bir mangayı, koca bir bölüğü harcamadan oraya ulaşmak mümkün değil idi.

Epeydir suskun olan telsizde bir cızırtı... Açıp dinliyor Çavuş, konuşan bölük komutanıdır;

"Yarım saat içinde ilk hedefleri temizleyeceğiz. Siz cepheden saldıracaksınız. Yuvanın sağ tarafından gelecek bir mangada sizi destekleyecek. Haydi Allah yardımcınız olsun!"

"Amin" diyor sadece Hasan Çavuş.

"Hazır olun!" diye sesleniyor adamlarına, sonra soğukkanlı olmaya çalışarak, takımına taktik veren antrenör gibi anlatıyor; "Makineli tüfek burada kalacak ve gerekirse ateş edip yuvaya göz açtırmayacak. Saat tutuyorum, tam beş dakika sonra sis bombalarını atacağız. Bundan bir dakika sonra da saldırıya geçeceğiz. Haydi helâlleşelim!" bütün manga sanki bir daha birbirini göremeyecekmiş gibi bir iki dakika içinde helâlleşiyor. Gözlerde ıslaklık; ama yüreklerde tunç gibi bir kararlılık var. Tüfeklerin namlu ucundan fırlayan sis bombaları birbiri ardında makineli tüfek yuvasının önüne düşüp duman fışkırtmaya başlıyor. Bir dakikada yuvanın bulunduğu tümsek gözlerden kayboluyor. Sürenin sonunda, Hasan Çavuş;

"Haydi arkadaşlar, hücum!" diye haykırıyor. İki kola ayrılan manga sislere doğru atılırken, sağ taraftan öbür manganın da harekete geçtiği görülüyor. Mangasının en önünde koşanlardan biri olan Hasan Çavuş, birdenbire kendisini yuvanın önünde koca makineli tüfekle karşı karşıya buluyor. Kendisini derhal yere atması gerekirken, yapmıyor. Bir iki saniye, büyülenmiş gibi öylece duruyor. Birden birisi atlıyor üzerine. Koca Hasan Çavuş'un dev gibi gövdesini yere yıkıp altına alıyor. Aynı anda makineli tüfeğin kahredici tarrakası... Ardından bir el bombasının soğuk patlaması ve G-3 tüfeklerinin yaylım ateşleri duyuluyor. Hasan Çavuş ayağa kalktığında Rum makineli tüfek yuvası yoktur artık. Birbirlerine karışmış şehitler arasında Rum askerlerinin cesetleri yatmaktadır. Hasan Çavuş kendisini mutlak bir ölümden kurtaran askere anlatılmaz bir hisle bakıyor. Önce ne diyeceğini bilmiyor. Neden sonra elini uzatıyor;

– Sağol arkadaş, hayatımı kurtardın, diyor. Karşılıklı bakışlarda donan bir anlık sessizlik.

– Benim adım Hasan, ya seninki?

– Hasan Sezai, diye cevap alıyor asker, üçüncü bölüktenim.

Hasan Çavuş sevgi ile askerin gözlerine bakıyor. Bu gözlerde insanı şaşırtan bir şey var. Sanki yüzyılların ötesinden bakıyor. Hasan Çavuş;

– Ben de ikinci bölükten diyor. Ben Konyalıyım, Konya'nın içinden. Sen nerelisin arkadaş?

Hasan Sezai:

– Edirneliyim, ben de Edirne'nin içindenim.

Birlikler ikinci hedef için toplanmaya başlarken aceleyle birbirlerinin adreslerini alıyor ve sonra hasretle kucaklaşıp ayrılıyorlar.

Kıbrıs'ta silahlar susunca ilk değiştirme birlikleri ana yurda dönmeye başlıyor. Bunların içinde Hasan Çavuşun bölüğü de vardır. Akdeniz'i neşeyle geçerler. Mersin'e çıktıkları zaman bütün millet onları bağrına basar.

Hasan Çavuşun tezkeresine zaten az bir zaman kalmıştır. Birçok acı ve tatlı hatırayı geride bırakarak asker ocağından ayrılır. Mersin'den Konya'ya gelirken, zihninde hep Beşparmak Dağları vardır. Kendisini ölümden kurtaran Hasan Sezai'nin yüzü hep gözlerinin önüne gelmektedir. Hasan Çavuş, çoktan kararını vermiştir. Şöyle bir yerleşir yerleşmez yola çıkacak, Edirne'ye onu görmeye gidecektir.

Edirne sokaklarında baba-oğul iki kişi, adres sora sora dolaşırlar. Epeyce arayıp sorduktan sonra verilen adresi bulurlar. Son yürüdükleri sokak onları bir türbenin önüne çıkarır. Verilen numaraya göre, aradıkları yer bir türbedir. Bakarlar ki yarı harap bir türbe; pencerelerinin camları kırık, uydurma perdeleri kirli ve yırtık bir şekilde sallanıyor. Pencereden bakılınca, yeşil örtü

örtülmüş bir sanduka görülür. Türbenin içi de dışı gibi bakımsız, âdeta terk edilmiş gibi garip. İçleri sızlamakla birlikte bir fatiha okuyup ayrılırlar. Bir de karşıdaki tek eve sorarlar. Evin kapısını on yaşlarında bir çocuk açar. Çocuğa, Hasan Sezai Bey'in evini sorarlar. Çocuk düşünür, çıkaramaz. "Dede!" diye bağırır, "Hasan Sezai ağabeyin evini biliyor musun?"

Yaşlı adam kapıya gelince dışarıdaki adamlara tuhaf tuhaf bakar:

– Buralarda benim bildiğim bir tek Hasan Sezai vardır, diyerek karşıdaki türbeyi işaret eder; "O da şurada yatıyor!…"

Baba ve oğlunun yüzlerinde derin bir şaşkınlık. Neden sonra oğul bir şeyler anlamaya başlar. Kafasında bir şimşek çakar. Karanlıkları ışığa boğan bir şimşek. Çılgınlar gibi koşar ve kendisini türbenin kapısında yere atar. Gözleri kan çanağına dönmüş bir halde kapının eşiğini öper öper öper. Bir hafta içinde Hasan Sezai Türbesi tanınmayacak şekilde değişmiştir. Çünkü tamir edilmiş, boyanmış ve pencerelerindeki yeşil saten perdelerle bir gelin gibi süslenmiştir.

ALLAH DOSTUNU ÜZMENİN CEZASI

Allah dostlarından olan Hasan Sezai Hazretleri'nin yaşadığı zamanlarda, Edirne'de kötü yola düşmüş bir kadın vardı. Bir zaman bu kadın halis bir tövbe edip, eski hâlinden vazgeçer. Salih ameller işlemeye başlar. Fakat, bazı kimseler tarafından tedirgin edilir, rahat bırakılmaz. Bu kadın, Hasan Sezai Hazretlerine gelerek yardım ister. O da dergâhta kadınlara mahsus kısımda kalabileceğini söyler. Kadın da orada kalıp, ibadeti ile meşgul olmaya başlar. Bu arada boş durmayan fitneciler, Hasan Sezai Hazretleri'ne çirkin iftiralar atmaya başlarlar. Daha da ileri giderek, bir gece dergâhın kapısına geyik boynuzu asarlar. O ise bu hallere sabreder kimseye bir şey demez. Geyik boynuzunu dergâhın içine aldırır. Edirne vilayeti günlerce bu dedikodularla çalkanır. Hasan Sezai Hazretleri yine de sabreder ve hiç ses çıkartmaz. Bu dedikoduların yayılmasından az zaman sonra, Edirne'de müthiş bir uyuz hastalığı peyda olur. Hasan Sezai Hazretleri hakkında her kim iftira ve dedikodu etmiş ise, her kim bu dedikoduları dinleyip kabul etmişse bu hastalığa yakalanır. Hastalık, bu sözlere adı karışmış olanlara bulaşır, diğer insanlara ise hiç bir şey olmaz. Hastalığa yakalananların bütün vücutları yara bere içinde kalır. Hiç biri derdine çare bulamaz olur.

Merhameti çok olan Hasan Sezai Hazretleri, onların bu hastalık sebebi ile şiddetli acı ve sıkıntı çekmelerine dayanamaz.

Mübarek kalbi tahammül edemeyip bir gece iki talebesini kahvehanelerden birine gönderir. Talebeleri, uyuzlu kimselere yaklaşarak; “Sizin derdinizin ilacı Hasan Sezai Hazretlerindedir” deyip oradan ayrılırlar.

Acılarına daha fazla dayanamayan dedikoducular, ertesi gün büyük bir pişmanlık içinde tevbe ederler. Dertlerinden de kurtulabilmek için Hasan Sezai Hazretleri’nin dergâhının önünde büyük kuyruklar oluştururlar.

Kalabalık halk kitlesinin, ilaç bitecek diye tedirgin bir şekilde beklediğini gören Hasan Sezai Hazretleri;

– Merak etmeyin, Cenab-ı Hak Rahimdir, Kerimdir. O, Rezzak ismiyle rızkı hepinize verecektir. Hepiniz şifa bulacaksınız, diyerek hem insanlara telkinde bulunur, hem de insanların yaralarını iyileştirirken, ruhlarını da iyileştirmek için elinden geldiğince yardım etmeye çalışır.

Daha sonra dertlerine deva bulan insanlar, Hasan Sezai Hazretleri’ne talebe olurlar. Talebe oldukları dergâhlarını daha çok zenginleştirmek için aralarında himmet ederek topladıkları parayla dergâhın kapısına bir çeşme yaparlar.

HASAN SEZAİ HAZRETLERİ

MEDİNE-İ MÜNEVVERE KAPISINDA

Hasan Sezai Hazretleri, bir ara İstanbul'a gider. Daha önce Edirne'de iken ismi her tarafa yayılmış olduğundan İstanbul'a gelince birçok kimse onu görmek arzusu ile bulunduğu yere akın eder. Hasan Sezai Hazretlerinin de çok tevazukâr bir insan olması ve şa'şalı görünüşten kaçınması, sohbetine gelmiş kişilerden bazılarının kalbinde, Hasan Sezai'yi tahmin ettikleri gibi bulamama düşüncesi hasıl olur. Kalbinde böyle bir düşünce zuhur etmiş olan kişilerin hepsi rüyalarında, Resulullah Efendimizi (s.a.s.) ziyaret için Medine-i Münevvere'ye gittiklerini, fakat kapıda Hasan Sezai Hazretleri'nin bulunduğunu ve Huzur-ı Saadete girebilmek için onun yardımı gerektiğini görürler. Ertesi gün rüyalarını birbirlerine anlattıklarında, hepsinin bu rüyayı gördüğü anlaşılır. Böylece Hasan Sezai Hazretleri'nin Resulullah Efendimizin (s.a.s.) varisi olan büyük âlimlerden olduğunu yakinen anlarlar.

ŞARAPTAN ŞERBET OLUR MU?

Bir gün içkiye müptela olan bazı gençler, torbalarına içki şişeleri koyarak kıra içki içmeye giderler. Hasan Sezai Hazretleri'nin dergâhının önünden geçmeleri icab eder. Dergâhın önünden geçerlerken gençlerden biri Hasan Sezai Hazretleri'ni görerek;

– Eyvah bir bu eksikti, gelin yolumuzu değiştirelim arkadaşlar, diye arkadaşlarına söyler. Arkadaşları da;

– Hayrola ne oldu, diye sorarlar. O da;

– Görmüyor musunuz? Hasan Sezai, dergâhın kapısında oturuyor, diye cevap verir.

Arkadaşları:

– Eee... Ne olacak?

– Ne olacağı var mı, içmeye gittiğimizi hemen anlar.

– Yok canım nereden anlayacak! Şaraplar torbanın içinde, dışarıdan görünmez ki!

– Ona evliya diyorlar duymadın mı?

Arkadaşlardan biri lafa girerek;

– Yok canım nerden bilecek! Siz merak etmeyin, bir şey sorarsa siz bana bırakın der. Hasan Sezai Hazretleri'nin yanına geldiklerinde ona selam verirler. Onun: "Nereye gidiyorsunuz?" sorusuna cevap olarak, kıra gittiklerini söylerler. Bunun üzerine Hasan Sezai Hazretleri, onlara hitaben;

– Çok güzel evlatlarım, çok güzel, gidin gidin, Allah-ü Te'âlâ'nın bizler için, insanlar için yarattığı bu güzelliği seyredin, tefekkür edin, düşünün yüce Allah bizler için neler yaratmış; bin bir türlü meyveler yiyecekler, içecekler, renk renk, koku koku, tatlı, mayhoş, ekşi, acı nice şerbetler ve çoğunu da helal kılmış, için. Helalinden için, şükredin, diye onlara nasihat verdikten sonra gençlere dönerek;

– Eee... Torbalarınız da dolu, şişelerde ne var evlatlarım, diye sorunca, gençler de sıkılgan bir eda ile;

– Onlarda şerbet var efendi baba, halis üzüm şerbeti, diye cevap verirler. Bunun üzerine Hasan Sezai Hazretleri de;

– Peki peki öyle olsun evlatlarım, haydi güle güle gidin, deyip onları uğurlar.

Gençler, Hasan Sezai Hazretleri'nden ayrılıp kıra vardıklarında sofralarını kurarlar, etlerini pişirip yemek yemeye başlayacakları zaman, torbalarındaki şarap şişelerini çıkarırlar, şişeyi ağzına ilk götüren genç, hemen geriye tükürür ve arkadaşlarına şöyle der;

– Ne! Nedir bu yahu! Bu şarap değil, şerbet bu şerbet, diye şaşkınlık dolu sözler sarf eder, arkadaşları da bu olaya şaşırırlar. İçlerinden birisi Hasan Sezai Hazretleri'nin, halk arasında evliya mertebesiyle anılmasının doğru olduğunu anlar ve arkadaşlarına dönerek;

– Aman Allah'ım bu bir keramet! Hiç şüphem kalmadı. Hasan Sezai Hazretleri keramet sahibi büyük bir zattır, deyip hemen oradan ayrılacağını ve Hasan Sezai Hazretleri'ne talebe olacağını söyler.

Bu durum karşısında şok olan arkadaşları ne yapacaklarını bilemez duruma düşerler ve onlar da Hasan Sezai Hazretleri'ne tâbi olacaklarını söylerler. Hepsi beraber kalkıp Hasan Sezai Hazretleri'nin huzuruna varır, tövbe ve istiğfar ederek ona mürid olurlar.

FETH-İ MÜBİN'E VESİLE OLAN PAYİTAHT

"Fatih" diye tarihe geçen ve İslam tarihi boyunca yetiştirilen dünya çapındaki şahsiyetlerin şüphesiz en büyüklerinden olan, insanlık tarihinin pek mümtaz ve müstesna siması II. Sultan Mehmet, 30 Mart 1432, pazar sabahı güneşin doğduğu dakikalarda Saray-ı Hümayun'da dünyaya geldi. Çocukluk dönemini Edirne'de geçiren Fatih, Darü'l-Hadis ve Üç Şerefeli Camii medreselerinde eğitim görmüştür. Fatih daha Üç Şerefeli Camii medreselerinde okurken birkaç akşam odasına girip arkadaşlarından gizlenir. Bu durumu fark eden arkadaşları, Hocaları Akşemseddin Efendi Hazretlerine bildirirler. Akşemseddin Hazretleri durumu takip ederek bir akşam Mehmet'in kapısını çalıp içeri girer, Mehmet'e ne yaptığını sorar. Mehmet harita çizdiğini söyler. Akşemseddin, ne haritası diye Mehmet'e sorunca, Mehmet;

– Hocam İstanbul'un fethi ile ilgili, bu şehir kaç defa kuşatılmış ama alınamamış. Bu hep kafama takılıyor da onu hayal ediyorum. Çizdiğim harita budur. diye hocasına gösterir. Akşemseddin Hazretleri de İstanbul'un fethi ile ilgili hadisi şerifi okuduktan sonra şöyle der;

– Evladım Peygamberimiz cahil adamı methetmez, hadisin muhatabı ilim ve fende aliyü'l-âlâ olmalı, sen evvela ilmini öğrenip icazetini al, makam-ı saltanata sultan ol, sonra o harita ile

meşgul olabilirsin, deyip Mehmet'in çizdiği haritayı alıp yırtar. Mehmet, bu olay üzerine İstanbul'un fethini belli bir süre için kalbine gömer. Efendimizin methettiği kişide bulunması gereken özellikleri kazanmak için elinden geldiğince kendisini bilime verir.

Fatih, padişah olduktan sonra ilk iş olarak çocukluğundan beri kafasına koymuş olduğu İstanbul'un fethi için hazırlıklara başlar. İstanbul Boğazı'na hakim olmak için Anadolu Hisarı'na karşı, Rumeli Hisarı'nı dört ay gibi kısa bir sürede inşa ettirir. İstanbul'daki hazırlıkları bitiren Fatih, tekrar Edirne'ye dönüp fetih projelerini ve hazırlıklarını olgunlaştırmaya başlar.

BU MİLLETLE DEĞİL İSTANBUL,

DÜNYA DAHİ FETHEDİLİR.

1452-1453 kışı Edirne'de dehşetli harp hazırlıkları ile geçti. Edirne şehri, tarihi boyunca bu derecede faal bir çalışma görmemişti. Çalışmaların başında, cihan askerlik tarihinde inkılap yapacak olan azametli topların döküm ve ateş tecrübeleri geliyordu. Toplardan bir tanesi çok büyüktü. Bunun barutla mütehar-rik taş güllesinin atılma tecrübesinin yapılacağı, daha evvelden, heyecana düşülmemesi için Edirne halkına ilân edilmişti. Gerçekten baruta ateş verilip gülle fırlayınca, tarrakası 100 stad mesafeden işitildiği gibi, gülle de 1 mil ileriye düşüp yumuşak toprağa saplanıp kalmıştı; deldiği çukurun derinliği 1 kulaç idi.

Feth-i mübin için Edirne'de döktürülen büyük toplar da müsbet netice verince, artık hazırlıklar son noktaya gelmişti. Büyük topun deneme atışında iyi bir sonuçla neticelenmesi Fatih'i sevindirmiş, artık hazırlık için çok ince teferuatlar düşünülmeye başlanmıştır. Fatih, bu düşünceli hâliyle yatağında bir o yana bir bu yana dönüp durur ve gözüne uyku girmez. Kafasında türlü türlü ihtimaller üzerinde durmakta ve Efendimizin "İstanbul bir gün mutlaka fethedilecektir. Onu fetheden komutan ne güzel komutan, onu fetheden asker ne güzel asker..." sözüne mazhar olabilmek içinde müthiş bir heyecan duymaktadır.

Sabah olup, güneşin yeryüzünü aydınlatmasıyla; Fatih, halkın durumunu öğrenmek için tebdil-i kıyafete bürünerek Ali Paşa Çarşısı'na alışveriş yapmaya çıkar. Girdiği ilk dükkâna selam verdikten sonra, şeker ile un ister. Dükkancı şekeri verir, un alması için de komşu dükkâna gönderir ve şöyle der; "Çünkü o kardeşimiz siftah yapmamıştır." Padişah o dükkana gidip başka çeşit maddeler istediğinde birazını alır, birazı için başka dükkana gönderilir. Böyle birkaç dükkân dolaştırıldıktan sonra, Padişah şöyle düşünür ve der ki; "Biz İstanbul'u almaya geç bile kalmışız. Bu denli hakka riayet eden millet ile değil İstanbul'u, dünyayı dahi fethederim." deyip, İstanbul'un alınmasına vesile olacak olan topların Edirne'den İstanbul'a naklini emir buyurur. 60 mandanın çektiği büyük top, nihayet sağ salim bir şekilde İstanbul'a ulaştırılır. Büyük bir mücadeleden sonra savaşı kazanmak askeri dehaya nasip olur. Böylece Edirne'de dikilen ağaç meyve verir.

Üçüncü Bölüm

KUTSAL MEKÂNLAR

SERHAT'IN GÖZYAŞI

Birkaç asırdan beri toplumumuz ahlak, fazilet ve ilim düşüncesi adına tam bir enkaz görünümü arz ediyor. Özellikle düşünce ve yaşantı platformundaki altüst olmuşluk, batının yeniliklerine kapısı korumasız bir şekilde açık olan Trakya'daki serhat şehirlerimizde daha bariz bir şekilde görünmektedir. Bunda, Batı'dan gelen her şeyin elekten geçirilmeden kabul edilmiş olması büyük rol oynamıştır.

Buralarda oluşan hayat, hak anlamda güzellikleri yaşayan insanları artık bir "nesl-i meyus"e çevirmiş. Bu ümitsiz insanlar geçmiş ile yaşanılan hayat arasındaki kopukluğu düşündükçe ruhlarında derin ıstıraplar duymuşlardır.

Her yanın duman duman ümitsizlikle kuşatıldığı bu kızıl dönemde, çok defa çaresizlik içinde gözler yaşlarla nefes almış, gönüller hislerini feryat ve figanla haykırarak bir kısım utanma bilmeyen yüzlere karşı içlerini çekmiş ve: "Bu ilhada yelken açmış şaşkınlıklardan, bu herkesi ve her şeyi alkışlayan densizlerden, bu kuvvete boyun eğmeye alışmış vicdanzedelerden, bu kirlenmiş onur ve şereflerden başka ne beklenirdi ki?" demiş, inlemişlerdir. Fakat sarsılan sarsılmış, yıkılan yıkılmış, giden gitmiş ve yerlerine yeni şeyler konamamıştır... Evet hemen hepimizin, hatta günü gün etmekten başka bir şey düşünmeyen realistlerin (!) dahi gönüllerinin derinliklerinde, bilhassa şimdilerde duyup hissettikleri huzursuzluğun, tedirginliğin şahadetiyle yıkılanlar

yıkılıp gitmiş, yerlerine de herhangi bir şey ikame edilememiş ve değerleri itibarıyla toplum âdeta tepe taklak hale getirilmiştir.

Ecdadımızın bize büyük bir miras olarak bıraktığı "gaye-i hayal" takip edilmediği için bize söyledikleri hedeflerin en küçüklerine dahi ulaşılabilmiş değildir. Zirveleri tutanlar, âdeta ellerinde fırça, ahlaki ve içtimai bünyede meydana gelen yaralara boya çalmayı, marifet, hatta inkılap zannetmiş ve toplumun can damarı sayılan en hayati organlarındaki iç kanamaları ve bu iç kanamaların meydana getirdiği komplikasyonları bir türlü görememişlerdir.

Osmanlıya payitaht görevi görürken, müminlerin secdegâhı olan mekânlar ne yazık ki bugün baykuşlara hanedarlık yapmakta ve ahlaktan yoksun ahlaksızların iffetsizce yaşantısına şahitlik yapmaktadır. Vakıa, vicdan ve ahlaki değerler pek çok problemi çözmeye yeten birer ışık kaynağı sayılabilirler; ama, gel gör ki, günümüzde o vicdan yaralı ve ahlaki değerler de tar-u mar; evet, bu iki önemli dinamik de bugün köklerinden koparılmış ve menbaları kurutulmuş iki müzelik çeşme gibidir.

Toplumumuzun başına mübtelâ olacak olan bu ahlaksızlık ve iffetsizliği milli şairimiz Mehmet Akif yıllar öncesinden görmüş gibidir;

Görünmez aşina bir çehre olsun reh güzarında;
Ne gurbettir çöken İslam'a İslam'ın diyarında?
Umar mıydın ki: Ma'betler, ibadetler yetim olsun?
Ezanlar arkasından ağlasın bir nesl-i me'yusun?
Umar mıydın: cemaat bekleyip durdukça minberler?
Dikilmiş dört direk görsün, serilmiş bir yığın mermer?
Umar mıydın: Tavanlar yerde yatsın, rahneden bitab?
Eşiklerden yosun bitsin, örümcek bağlasın mihrab?

Umar mıydın: o, taş taş devrilen, Bünyan-ı mersusun,
Şu viran kubbelerden böyle son feryadı dem tutsun?

İşit: On dört asırlık bir cihanın inhidamından,
Kopan ra'dın, ufuklar inliyor, hâlâ devamından!
Civarın, mezarın, cevvin, muhitin, her yerin matem;
Kulak ver: çarpıyor bir matemin, kalbinde bin alem!
Ne hüsrandır ki: Doldursun bugün tevhidin enkazı,
O, hakinden nebiler fışkıran, iklim-i feyyazı!
Gezerken tavr-ı istilâ alıp meydanda bir münker,
Şu milyonlarca iman "nehye kalkışsam" demez, ürker!
Ömürlerdir bir alçak zulme miskin inkıyadından,
Silinmiş emr-i bi'l-ma'rufun artık ismi yadından,
Haya sıyrılmış, inmiş: öyle yüzsüzlük ki her yerde...
Ne çirkin yüzler örtermiş meğer bir incecik perde!
Vefa yok, ahd hürmet hiç, emanet lafz-ı bi-medlül;
Yalan raic, hıyanet mültezem her yerde, hak meçhul.
Yürekler merhametsiz, duygular süfli, emeller har;
Nazarlardan taşan ma'na ibadullahı istihkar.
Beyinler ürperir ya Rab, ne korkunç inkılab olmuş:
Ne din kalmış, ne iman, din harab, iman türab olmuş!
Mefahir kaynasın gitsin de, vicdanlar kesilsin lal...
Bu izmihlal-i ahlaki yürürken, durmaz istiklal!

Sen ey biçare dindaş, sanki, bizden hayr ümid ettin;
Nihayet, ye'se düştün, ağladın, ağlattın, inlettin.
Samimi yaşlarında coştu rühum, hercümerc oldu;
Fakat, matem halas etmez cehennemler saran yurdu.

Cema'at intibah ister, uyanmaz gizli yaşlarla!
Çalışmak!... Başka yol yok, hem nasıl? Canlarla, başlarla.
Alınlar terlesin, derhal iner mevlüd olan rahmet.
Nasıl hâsir kalır "tevfiki hakkettim" diyen millet?
İlahi! Bir müeyyed, bir kerim el yok mu, tutsun da,
Çıkarsın şark'ı zulmetten, götürsün fecr-i maksuda?

KUDSİ MEKÂNLAR

ŞECERESİNDEN HALKALAR

İslamiyet'in ilk zuhur ettiği yer, bir öksüze bağrını açmış yüce ve nurlu bir dağ... İslam tohumunun atıldığı ilk yer; tedbir abidesi olan İbn-i Erkam evleri ve bu coğrafyada müminlerin kalbinin müşterek attığı birer mihrap olan Kabe ve Ravza takdir ve tebcillerle yüceltilmiş ilk mabetlerdir.

Kâbe;

Temeli, yeryüzünde henüz, harcın, taşın, tuğlanın bilinmediği bir dönemde, gökler ötesi âlemlerde planlandı ve durulardan duru bir Nebi'nin eliyle gerçekleştirildi. Oturduğu zeminin o işe tahsisi, Âdem Nebi'nin yeryüzünde teşrifinden yıllar ve yıllar önce kararlaştırılmıştı. Öyle ki; bir gün melekler Hazreti Âdem'le karşılaştıklarında "Sen, var edilmeden evvel bizler defaatle Kabe'yi tavaf ettik." diyeceklerdir.

Tufandan sonra "Hatırla o zamanı ki; İbrahim ve İsmail (a.s) Kabe'nin temellerini yükseltti ve şöyle dediler: "Ey Rabbimiz, bizden bu hayırlı işi kabul buyur!" ilahi beyanıyla, Peygamberler babası Hazreti İbrahim ve onun oğlu İsmail (a.s) dümdüz olmuş Kabe arsası üzerinde onu yeniden inşa ettiler.

Ebedi âleme şefaatçi olacak olan, fani âlemde ise Darü's Sürur, (Huzur evi) olan, Arzın merkezinden "Sidretü'l-Münteha'ya kadar ins, cin ve meleğin her zaman çevresinde dönüp durduğu bir amud-i nuraninin yeryüzünde mücessem bir kesiti sayılan Kabe, her lahza görünür-görünmez milyarlarca temiz ruhun, harimine can atıp vuslat aradığı, öyle eşi-menendi olmayan bir binadır ki; kıymeti semalara eşittir dense sezadır. Zaten o, gökte ve yerde Allah'ın evi manasına "Beytullah" olarak yad edilmektedir.

Kabe; bulunduğu noktaya o kadar uygundur ki; ona dikkatlice bakan herkes, bulunduğu yerle, onun ruh ve manası arasındaki sımsıkı rabıtayı hemen sezebilir. Sanki o, hariçten getirilmiş rast gele malzeme ile değil de yerden fışkırıp çıkmış veya gökte melekler tarafından inşa edilip bilâhere yeryüzüne indirilmiş gibidir. O, yanı başındaki, yanmış kavrulmuş, büyük-küçük, dağtepe ve taş yığınları arasında, bir zikir halkasındaki serzakire benzer. Çevresindeki her şey onun iniltileriyle inler, onunla yukarılara el kaldırır ve sonra da sessiz sessiz onu dinlemeye koyulur.

Mekke, beşer tarihi boyunca ufak tefek zaman dilimleri istisna, hep insanlığın mihrabı olmuştur. Mekke'nin bu hususiyeti Kabe'den ileri gelir. Ve bu yönüyle de Kabe mihraplar mihrabıdır. Bu muhteşem mihrabın bir de cennet bahçelerinden daha temiz olan Ravza-i Tahire gibi minberleri vardır.

Ravza;

Bize dünyada bulunmanın hazzını yaşatan yegâne binadır. Bu mübarek bina ile münasebet ve kalbî alakalarımız, biz de öyle kudsi heyecanlar hasıl eder ki; onu düşünüp, onun hakkında bir şeyler söylerken, sanki iffetiyle tanıdığımız bir namus abidesini anlatıyor gibi yanlışın en küçüğüne dahi düşmeyelim diye korkar ve tir tir titreriz.

Medine'nin Gülü'ne mekân olan Ravza; adeta cennetin sekiz tabakasından biridir. Sevgilinin yatmakta olduğu çok ferah ve iç açıcı bu mukaddes mekânı anlatmak için kelimeler kifayetsiz, kalemler ise mürekkepsiz kalır. Bu mukaddes mekânın, beyitlerinde ulvileştiği ızdırap ve dert şairi Fuzili'deki yeri de şöyledir:

"Ravza-i hak-i derin bağ değil cennettir
Kim ki cennet diler ol ravzada me'va eyler"

Selimiye;

Göz dengini görünce gönüle mani olunmuyor. Selimiye'yi seyretmek göze nur, gönüle sürur, kalbe huzur veriyor. Çünkü o Efendimizin (s.a.s) işaretiyle bünyad kılınmıştır. İslam'ın sedası, İslam'ın nuru her tarafta deryalar gibi çağlamış ve ona nişangâh görevini ise mabetler yüklenmiştir. İslam orduları Şark'ı, Garb'ı ihya ederlerken, ilk önce kendilerine kalabilecekleri bir mesken yerine, din-i mübinin nişangâhı olan mabetleri inşa ederlerdi.

Yurdumuzun hudut boyundaki müdavimi, Edirne'nin şeref tacı, Müslümanın gurur kaynağı olan Selimiye'nin yapılma sebebini de yine İslam ordusun cenk ruhunda görmekteyiz. Genç ve azimli padişah II. Selim, tahta geçtiği zaman: "Kıbrıs'ın fethi babama nasip olmadı. Eğer ben fethedebilirsem, Allah rızası için ulu bir ma'bed yaptıracağım." diye Cenab-ı Hak'a vaad eder. Bunun üzerine Osmanlının azametli donanmasını, Akdeniz'den Kıbrıs üzerine gönderir. Bir yıl süren çetin ve zorlu savaşlar neticesinde Kıbrıs fethedilir. Kıbrıs adasına Osmanlının şanlı bayrağı dikilir. Zaferi duyan Padişah, sevinç gözyaşları döker. Çünkü bu uğurda nice ibrişim kuşaklı donanmalar Akdeniz'in mavi sularına gömülmüş, nice burma bıyıklı koç yiğitler şehit edilmişti.

Bir yandan Kıbrıs fethinin sevincini yaşayan, bir yandan da devlet işleriyle meşgul olan padişah, verdiği cami vaadini unutur. Böylece, günler, aylar gelip geçerken, bir gece, rüyasında Peygamber Efendimizi (s.a.s) gören Padişah'a, Efendimiz (s.a.s)

şöyle buyurur: "Ey Selim, sen murat eyledin hak nasip kıldı. Sözünde sadık olasın, Kıbrıs'tan alınan ganimet ile yaptırmayı va'dettiğin ma'bedi de şu beldeye yaptırasın." diyerek mübarek şahadet parmağı ile Edirne şehrini gösterir.

Dehşetle uykusundan uyanan Padişah, Peygamber Efendimizi (s.a.s) görmüş olmanın verdiği huzurla lerzeye gelir ve secdeye kapanıp gözyaşları döker.

Padişah, sabahleyin ilk fırsatta rüyasını baş veziri Lala Mustafa Paşa'ya anlatır. Pür dikkat Padişahı dinleyen baş vezir, yanağından süzülen gözyaşlarını silerek der ki; "Devletlü padişahım, bu ne hâl ve ne hikmettir ki benim size anlatacağım rüyayı siz bana anlatıyorsunuz. Çünkü aynı rüyayı ben de gördüm." bu durum karşısında daha fazla heyecana kapılan padişah derhal emreyleyip devlet erkanından Ulema, Vüzera ve Vukala'yı huzuruna toplar, olup bitenleri bir bir anlatır.

Görüşmeler ve yorumlar sonucunda bu yüce ma'bedin Edirne'ye yapılmasına karar verilir. Bu görev ise asrının büyük mimarı Koca Sinan'a verilir. Devlet erkanı Sinan ile Edirne'ye gider. Koca Sinan şehrin çeşitli yerlerini günlerce gezip dolaşır. Görünüşü ile her tarafı hakimiyeti altına alan Sarı Bayır'da; Kavak Meydanı denilen mahalde, bir lale bahçesinin yerini münasip görüp planlarını hazırlar. Sinan'ın tespit ettiği bu lale bahçesinin sahibi bir kadındır. Devletin, arsasına karşılık kendisine çok büyük miktarda para teklif etmesine rağmen, kadın arsasını vermez. Kadının yapmış olduğu bu terslik üzerine araya Koca Sinan girer. Sinan'ın gönül alıcı, tatlı ikazları ile ikna olan kadın, yerini verir. Hem de karşılıksız olarak, Allah rızası için bağış yapar. Bu durum Koca Sinan'ın o kadar hoşuna gitmiştir ki; daha sonra caminin ortasında inşa edeceği müezzinler mahfelinin, Padişah mahfeline bakan sol ön köşesindeki mermer sütuna, bu hayırlı

anı yaşatmak ve hayır sahibine de dua okutmak için ters bir lale motifi işler.

Tefekkürle harmanlanmış olan Selimiye, âdeta, İslâm ve imanın şartları ile bina edilmiştir. Caminin beş kat üzerine yapılması İslâm'ın beş şartına; vaaz kürsülerinin dört tane olması, dört hak mezhebin varlığına; şerefelerinin on iki tane olması, namazın on iki şartına; otuz iki kapısının olması otuz iki farza işaret olarak yapılmıştır. Biblo zarafetindeki bu taş mabed; iman, ahlak ve hakka inanmışlığın büyük bir simgesidir.

Koca kubbesi ters çevrilip altın ile doldurulsa dahi; Sinan'ı getirmeden 21. yüzyıl mimarlarının eşini benzerini yapamayacakları Selimiye, yeryüzünde cennetin bir köşkü gibidir.

Selim'in som altın ile yapılmasını emrettiği minber yerine, Mimar Sinan'ın bu emre uymayarak; "Altından çalınma olur, taş yerinde değerlidir. Taş yerinden kaldırılınca değeri kaybolur." der. İnci taneleri gibi mermer taştan oyduğu haşmetli minber âdeta bir zarafet harikasıdır.

Selimiye'yi teknik yönleriyle incelediğimizde, Devlet-i Al-i Osman'ın azametini görürüz. Minarelerinin üçer yollu olması akıl ve zeka dışı olup, tamamen Sinan'ın ustalığının ürünleridir.

Selimiye'yi anlatmak o kadar zordur ki; yazılmamış bir şarkıya nota hazırlamak gibi... Hakkında her ne kadar yazılmış birçok nüsha mevcut olsa bile. Onun hakkıyla anlatıldığını söylemek çok zor. Selimiye, sahip olduğu zarafet ve ruhunda taşıdığı incelikler sayesinde hayallere sığmayan, hayalleri aşan görkemli ve muazzam bir şaheserdir.

Eski Camii;

İlk İslâm büyükleriyle, çok kısa zamanda dört bir yanda şehbal açıp; Emevi, Abbasi derken, Selçuklularla ayrı bir kıymet hükmüne ulaşan ve nihayet Osmanlılarla bir ulu mesele haline

gelen bu hak dava, belli bir dönem itibarıyla ağır bir talihsizliğe uğratılmış olsa da, geriye birçok yadigâr bırakılmasıyla bugün yeniden; köyde-kentte, ailede-devlette, sokakta-mektepte, sanatta-ilimde, işte-ahlakta bir diriliş süreci yaşanmaktadır. Ülkenin ruh haritasını, kendisine yadigâr olarak bırakılan kültür ve kültürün mihenk taşını teşekkül eden yapılar içinde oluşturmaya çalışan bir nesil mevcuttur.

Talihsiz bir dönem olsa dahi, ruh portresini pozitif yöne aktarmaya çalışan bir nesilin; Çelebi Sultan Mehmet'in kendilerine 1414 senesinde yadigâr olarak bıraktığı, Selçuklu mimarisine ait Eski Cami gibi bir esere sahip olmalarından dolayı çok şanslı olduklarını söylemek her halde doğru olsa gerek...

Tarihin çok yaşlı bir evladı olan ve ecdadımızdan bize yadigâr olarak kalan Eski Camiye baktığımızda, o eski nurlu günleri yeniden anarız. Yaslı dudaklarımız, lale yanaklarına döner ve bülbül dilinden ruhları nağmeler sarar. Hasretle yanan sinelerin hasreti söner. Fecrin o ışık ordusu yeniden gönüllerde coşar. Hele bir de Osmanlı ordusunun Edirne gibi bir yeri fethini simgelemek için, imamın, Cuma ve Bayram namazlarında minbere elinde kılıçla çıktığını, mezkur camide seyretmek, insana manevi bakımdan bambaşka bir ruh vermekte, kalemle tarifi imkansız bir heyecan yaşatmaktadır. Eski Cami'ye baktığımızda, Hocaefendinin o güzel tabiriyle şunları görürüz:

Yakut sütunlar üstünde firuze kubbeler,
Dört bir yanda şaha kalkmış gibi minareler;
Hiç eskimeyen bir ma'na ile hâlâ süzgün,
Gökte yıldızlarla mahyalaşan o şanlı dün
Ki sönük bir rüyadır yanında efsaneler...

Eski Camii, bize dar-ı bekanın sürurunu, huzurunu veren mübarek bir yapıdır. Onda, Efendimizin (s.a.s) değer verdiği Hacerü'l Esved'e bağrını açmış Ruknüyemani'yi (Kabe taşı) görürüz. Hacca gidebilmesi zor olan düşük gelirli insanların en azından o kutsal topraklardan bir nüve görebilmesi için, ecdadın bizlere büyük bir jest yaparak getirdiği o mübarek taş takdire şayandır. Eski Camii, duvarlarında Aşere-i Mübeşşerenin (kendisi sağken cennet ile müjdelenmiş on kişi) ismine civanmertçe misafirperverlik yapmaktadır. İlmi ile, zahir ve batında son hadde ulaşmış, kemale ermiş evliyalardan olan Hacı Bayram-ı Veli Hazretlerinin de kürsüsünü bağrında saklayarak bize kadar ulaştıran Eski Cami, manevi bir tarih ansiklopedisi hükmündedir.

PENCEREDEKİ ÇİLE...

“Nefsini ittiham eden kusurunu görür. Kusurunu itiraf eden istiğfar eder. İstiğfar eden istiaze eder. İstiaze eden şeytanın şerrinden kurtulur.”

Lem’alar

Üç Şerefeli;

Cemiyet halinde yaşamaya mecbur olan insanların, aralarındaki muamele ve münasebetleri tanzim, hayat kanunlarını ta'lim, cemiyeti adalet ve hakkaniyet temelleri üzerine oturtacak mürebbiler Peygamberlerdir. Peygamberlerin ise; hak namına temsil ettikleri burhanların, öğrenilip yayılma mekânlarının başında medreseler gelir.

Medreseler; bizim tarihimizde, orta okulun, lisenin, üniversitenin, daha üstündeki akademilerin yaptıkları vazifeleri yapıyorlardı. Raşid halifeler, Efendimizin (s.a.s) açtığı medresede ders görmüş ilk ve en büyük çıraklardır. Bu, devasa bu çırakların yetiştikleri mektep de Mescidi Nebevi idi. Bu ilk mescidle, mabetlere mektep olma yolu açıldı. Ve öyle devam etti. Daha sonra da Anadolu profilinin şekillenmesinde büyük rol oynayacak olan medreseler, aynı zamanda Bediüzzaman gibi büyük mütefekkirlerin yetişmesine de vesile olacaklardır.

Medreselerde tefsir, hadis, fıkıh öğreniliyor, usul-ü kelamiye müzakeresi yapılıyor ve bütün kainat, eşya ve hadiseler didik didik ediliyordu. Rönesans nasıl ki Avrupa'da eşya ve hadiselerin hallaç edildiği aydınlık bir devredir. Bizim rönesansımız da Hazreti MUHAMMED (s.a.s) ile başlamış, Raşid halifeler ile gelişmiş ve dördüncü asırda birdenbire amudî (dikey) ve çok hızlı bir derinleşme sürecine girmiştir. Düşünün, İbn-i Sina, Birunî gibi kimseler, daha hicri dördüncü, beşinci asırlarda yetişmişlerdi. Efendimiz (s.a.s)'den sonra, henüz dört asır geçmemişti ki, İslam büyükleri öyle kitaplar yazdılar, öyle eserler ortaya koydular ki; bunlar kendilerinden sonra asırlarca Avrupa Üniversitelerinde okutuldu. Avrupa büyük ölçüde Rönesans düşüncesini ve Sanayi İnkılabını bu eserlere borçludur. Evet batı, yeryüzünde hakimiyetini bu eserlerden istifade ile kurdu.

İnsan-ı kamile giden şehrahları bünyesinde bulunduran medreselerden olan Üç Şerefeli Cami ve Medresesi de çağını

aşan himmetlerle hizmetini eda etmiş ve inşallah daha da edecektir. Çağ kapatıp, çağ açarak dünya tarihine geçme şerefine nail olan Fatih'in yetişmesine vesile olan Üç Şerefeli Camii Medresesi; daha sonraları da çağına öncülük edecek insanlardan olan; hayatını, insanların huzurunu sağlamak için temeller atmaya vakfeden muhterem Fethullah Gülen Hocaefendi'ye de bağrını açarak onu iki buçuk sene penceresinde barındırmıştır.

Gönüllere nur saçan ve insanları maddi âlem ötesi iklimlerde dolaştıran Üç Şerefeli Cami, Selçuklu mimarisinin, çok kubbeli dönemden az kubbeli döneme geçişini simgeleyen Osmanlı döneminin ilk eserlerindendir. Tamamen mermerden işlenmiş sanat harikası kapısı; o kadar heybetlidir ki, daha önce cami medresesinde yetişmiş büyük zatların yoluna kapılık yapmaya şayan bir zarafettedir... Bu incelik ve güzellik, yapıya ayrı bir hava katmaktadır.

İhlâs ve tefekkür ekseninde meydana getirilmiş Osmanlı eserlerinden olan, Üç Şerefeli Cami, çağını aşan hizmetleri vermesinin yanında mimari olarak da çağının çok önünde bir eserdir. Mihrabın ve minber kapısının iki yanında caminin denge terazisini kontrol etmek için konulmuş olan silindirler âdeta birer akıl harikası... Edirne'nin o insanı donduran soğuk günlerine ve hele gündüzün soğuğuna rahmet okutan gecelerine karşın; bu zamanda bile yeni yeni kullanılan alttan ısıtma sisteminin, o dönemde caminin yanındaki hamamdan boşaltıma gidecek olan atık sularla sağlanmış olması da insanı hayrete düşürüp mest eden başka bir unsurdur.

Bayezid külliyesinde Hekim Başına gösterilen bir hasta

BAYEZİD KÜLLİYESİ;

Salât ile selâmum ravza-i cennet-misâlunde
Vezân olmakta hem-râh-ı sabâdur yâ Resûlallah

(Salât ile selâmım, cenneti andıran kabrinde sebâ yeliyle birlikte esmektedir yâ Resûlûllah)

Dünya var oldukça; Kâinatın efendisi olan Resûlûllah Efendimizin o mübarek namı da salavatlarda devamlılığını koruyacak ve saba rüzgârının misk ile anberi çok uzaklara taşıdığı gibi; zaman da Efendimizin nam-ı cedidini kainatın her zerresine taşıyacaktır. Misk ile anber nasıl ki, kaynağını Hıtta ülkesinden alıp çok uzak diyarlara ulaşarak güzel kokularından etrafı lâhuti bir havaya büründürüyorlarsa, Efendimizin isminin uğradığı her coğrafya da kendisini o derece bir hoşgörüye, kardeşliğe ve dostluğa bırakmaktadır.

Efendimizin nebiliğini yaptığı, kutsal dinimizin uğradığı her yer âdeta gül bahçesine dönmektedir. Gül bahçesinin içindeki insanların kalpleri de pamuk yumağına dönerek, kalpleri birer şefkat yumağı hükmüne geçer.

Bayezid Külliyesi de hoşgörü abidesi olmaya namzet şahsiyetler tarafından inşa ettirilerek, kendi devrinde eşi-menendi az bulunan Darü'ş-şifalardan olmuştur. Bu Darü'ş-şifalarda ilim son haddine erişmiş ve kendi çağından bu yana yüz yıllar geçmesine rağmen, ismi yad edilen birçok şahsiyet yetiştirmiştir. Bugünkü Tıp fakültelerine benzer, o günkü külliyelerde yetişmiş olan İbn-i Sina, Razi ve Zehravi gibi ilim otoritelerinin eserleri, Batının ilmi yapılanmasında önemli katkıları sağlamıştır. Daha sonra bin bir iddia ile hazırlanıp ve en debdebeli bir eda ile ortaya sürülen kitaplardan hiçbirisi bin sene ellerde dolaşma bahtiyarlığına ermemiştir ama, İbn-i Sina sekiz asır; Zehravi, tam bin sene batıda otorite olarak kabul edilmişlerdir.

Bayezid külliyesinde çalıştırılarak tedavi edilmeye çalışılan hastalar

Nizamü'l-mülk medreselerinden sayılabilecek olan Bayezid Külliyesi de, mescit veladetli ilim yuvalarının en düzenlisi sayılabilir; zira oralarda bir taraftan Gazali'nin getirdiği ruh ve mana temsil ediliyor, diğer taraftan, çağın ilimleri değerlendiriliyordu. Akıllar, fen ve tekniğe ait ilimler ile, kalpler dinî ilimlerle nurlandırılıyor. Ve talebenin himmeti coşturuluyordu ve bu kalp-kafa izdivacından İbn-i Sinalar, Raziler, Biruniler, Battaniler, Zehraviler yetişiyordu. Bayezid Külliyesinde de tıpla uğraşanlar üzerlerine düşen vazifeyi en iyi şekilde eda etmişlerdi. Oraya zincirlere vurulu bir şekilde getirilen akıl hastalarına; Neva, Rast, Dügah, Cargah, Suziralı gibi dini musikilerle tedavi uygulanır ve böylece hasta iyileşir, şifa bulurdu. O günkü Avrupa'da ise durum bunun tam tersi idi; orada akıl hastaları yakılır iken burada musiki ile iyileşti rilmenin temelinde, İslâm'ın manevî gücü, müsbet bilimi vardı. Hak inancı ile müsbet ilmin kaynaştırılıp uygulanmasından müsbet sonuçlar meydana geliyordu.

Bayezid Külliyesinde müzik sesiyle tedavi edilmeye çalışılan hasta

HÜZÜN GÖZYAŞLARI

Yağmur mu yağar gökten, gözyaşı mı meçhule?
Ben sükut içinde kalıp dalarken bu hayale,
Anladım yalnız düştün, ıstıraplısın ve naçar
Ben yazarım bilinmez, bulunur mu bana çare?

Edirne yanıyor feryatta, sarmış ateşten hale
Koca yığınlar susmuş, bir ben miyim divane?
Bir sensin merhem, iyileşmez yareme
Bana mı düştü bu yük, kaldıramam ki Edirne

Adımbaşı bar, adım başı meyhane
Kırılmış seng-i mezar, boynu bükülmüş lale
Hıçkırıkta tarih, hıçkırıkla virane
Selimiye'yi severdim, seni değil Edirne

Ağlıyor Sarayiçi, bakamıyor ecdade
Görmez olmuş bakan göz, yüz çevirmiş harabe
Koca pehlivan yenilmiş, çıkamıyor meydane
Selimiye'yi severdim, seni değil Edirne
Serhat şehri derlermiş, hep eskiden allame
Özüne serhat çektin, serhat değil düşmane
Seni değil Edirne, Selimiye'yi severdim,
Selimiye'yi severdim, seni değil Edirne...

Kaynakça

Asrın Getirdiği Tereddütler, A. Fettah Şahin

Belge ve Fotoğraflarla Bulgar Mezalimi 1877-1989, Dr. İlker Alp, Trakya Üniversitesi Yay.-1990

Büyük Osmanlı Tarihi Ansiklopedisi

Divan şiiri Antolojisi, Doç. Dr. İskender Pala, Akçağ Yayınları, 1998

Edirne İl Halk Kütüphanesi, Bülten

Edirne İmaretleri, Yrd. Doç. Dr. Radip Kazancıgil, Edirne Valiliği Yayınları

Edirne Rehnüması, Dr. Rıfat Osman, Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi Yay.

Edirne Sarayı, Ord. Prof. Dr. Süheyl Enver, T.T.K. Ankara

Edirne Serhattaki Payitaht, Emin Nedret İşli-M. Sabri Koz, 4x4

Edirne Tarihi, İlhan Özalp, Edirne Ticaret Borsası Kültür Yay.

Edirne'deki Tarihi Eserlerin Dış Mekânlarında Seramik Malzemenin Kullanımı, Selman Özkan, Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi Yay., Edirne

Edirne ili ağzı, Yrd. Doç. Dr. Emin Kalay, T.D.K Yay, Ankara 1999

Efsane Soluklar, İbrahim Refik, T.Ö.V Yayınları

Küçük Dünyam, Latif Erdoğan, Doğan Kitapçılık AŞ

Mimar Sinan ve Selimiye Camii, Ender Bilal, Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi Yay.

Selimiye Cami Özel Defteri, Yusuf Karabıyık Çengelci, Edirne-1996

Serhatteki Payitaht, Yapı Kredi Yayınları

Seyahatname, Evliya Çelebi

Sünbülzâde Vehbi, Doç. Dr. Süreyya Ali Beyzadeoğlu